

430

Ал-Сезим الوعي Ал-Ваби

Кеңири көлөмдүү фикирий-сакафий журнал

Отуз жетинчи жыл чыгышы, зулкаъда 1443-х. – июнь 2022-м.

Сисий ага карата күчөп жаткан нааразылыкты алдын алуу үчүнүлүттүк диалогго чакырды...

Чечим бир гана рошид Халифалык... Демек, Мисирдеги күч ээлери өз динине нусрат берүүчү болушсун

Иран режиминин акыйкаты жана анын аракеттери

Демократиялык Батыштагы саясий популизмдин күчөшүнүн акыбеттери

Умнат жаштары жана акылга калчабаган (акылы кыска) муундун калыптанышы

430

Отуз жетинчи
жыл чыгышы,
зулкада 1443х,
июнь 2022м

НУСКА БААСЫ

Ливан 1000 лира
Яман 30 риял
Түркия 1 доллар
Пакистан 1 доллар
Австралия 2,5 доллар
Америка 2,5 доллар
Канада 2,5 доллар
Германия 2,5 евро
Швеция 15 крон
Бельгия 1 евро
Британия 1 евро
Швейцария 2 франк
Австрия 1 евро
Дания 15 крон

Ушул санда

- **Ал-Ваъй сөзү:** Сисий ага карата күчөп жаткан нааразылыкты алдын алуу үчүн улуттук диалогго чакырды... Чечим бир гана рошид Халифалык... Демек, Мисирдеги күч ээлери өз динине нусрат берүүчү болушун 3
- Иран режиминин акыйкаты жана анын аракеттери 11
- Санарип валюталар 26
- Демократиялык Батыштагы саясий популизмдин күчөшүнүн акыбеттери 32
- Уммат жаштары жана акыл калчабаган (акылы кыска) муундун калыптанышы..... 40
- **Аалам мусулмандарынын кабарлары**..... 46
- **Куръани Карим сабагында** 53
- Тулайха ибн Хувайлид ибн Навфал..... 63
- **Соңку сөз:** Канар аралындагы гей фестиваль дүйнөдө маймыл чечеги жайылышына себеп болду 65
- Путиндин Сириядагы ырайымсыз ыкмалары Украинада да кайталанууда 66

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

**СИСИЙ АГА КАРАТА КҮЧӨП ЖАТКАН НААРАЗЫЛЫКТЫ
АЛДЫН АЛУУ ҮЧҮН УЛУТТУК ДИАЛОГГО ЧАКЫРДЫ...
ЧЕЧИМ БИР ГАНА РОШИД ХАЛИФАЛЫК... ДЕМЕК,
МИСИРДЕГИ КҮЧ ЭЭЛЕРИ ӨЗ ДИНИНЕ НУСРАТ БЕРҮҮЧҮ
БОЛУШСУН**

Мисир экономикасы Россия-Украина согушу себептүү күчөп жаткан оор экономикалык кризистен запкы чегүүдө. Т.а. буудайдын баасы кымбатташы, Россияга каршы Батыштын санкциялары себептүү кемеде ташыла турган жүк жана нефть баасынын көтөрүлүшү о.э. тоок эти, чарба малдары жана жер семирткичтердин Россиядан келиши токтоп, Европадан келе башташы жана газ баасынын көтөрүлүшү себептүү аларды алып келүү каражаттарынын кымбатташы... булардын баары мисирликтердин жашоо шартын оор абалга салды. Бийлик алып барган ийгиликсиз экономикалык саясат жана четтен алынып жаткан пайыздуу карыздар абалды дагы да татаалдаштырууда. Бийлик бул карыздарды төлөй албай, а түгүл, алардын пайызын төлөөгө туткун болду. Пайыздуу карыздар канчалык көбөйгөн сайын улуттук валютанын кунсузданышы, баалардын көтөрүлүшү жана адамдардын сатып алуу кубатынын төмөндөшү сыяктуу проблемалар да күчөп барууда... Бийликтегилердин паракордугун, элдин мүлкүн уурдашын жана ысырапчылыгын айтпаса да болот. Расмийлер ошол пайыздуу карыздардын бир бөлүгүн уурдап, төлөө милдетин мамлекетке жүктөшөрүн адамдар жакшы билишет. Бул карыздар мамлекетке түшүп жаткан салыктардын жарымынан көбүн жеп коюуда жана мамлекетте дефицит абалын пайда кылууда. Проблеманы дагы да татаалдаштырып жаткан нерсе – адамдарга тынымсыз мусибаттарды алып келген Эл аралык Валюта Фондуна таянуу, анын шарттарына моюн сунуу... Бул экономикалык кыйын абал жана Мисирдеги адамдар бул абалдын жоопкерчилигин бийликтегилерге жүктөшү президент Абдулфаттах Сисийдин коопсуздук куралдарынын бири болгон улуттук коопсуздук жетекчилерин кооп-коркунучту сезүүгө жана Сисийди адамдардын каарынан о.э. элдин толкундоосу жүз беришинен

эскертүүгө жана муну менен олуттуу алектенүү зарылдыгы жөнүндө кеңеш берүүгө мажбур кылды...

Бул боюнча Сисий 2022-жылы 26-апрелде Мисир үй-бүлөлүк жылдык тамактануу учурунда улуттук сүйлөшүү өткөрүү сунушун ортого салды жана бардык саясий күчтөрдү бул шарттарды үйрөнүү жана чечүү үчүн диалогго катышууга чакырды. Баса белгилеп айтсак, бул сунуштан тиешелүү министрликтер кабарсыз эле. Себеби, алар бул жөнүндө алдын ала кабарга ээ болбоду о.э. сүйлөшүү, чечимдер жана катышуучулар туурасында пикир билдирүү алардан талап кылынбады. Бул иштерге даярдык көрүү, катышуу, күн тартиби жана максаттар разведка кызматтары тарабынан тартипке салынганын түшүндүрөт. Демек, бул олуттуу эмес, балким, үгүттөө гана... Мындан тышкары, адамдар ага ишенбейт. Сисий бардык саясий күчтөрдү «бөлбөстөн жана эч бирин калтырбастан» сүйлөшүүгө чакырууда. Бирок, белгилүү болгондой, ага каршы болгон күчтөр же камакта, же чет жакта. Ошондуктан, чакырылгандар өзүнүн айланасындагы жүгүртөктөрү болот... Ал жасалмалуулук менен адамдарды ишендирүү үчүн Расуллаллах ﷺдин сийратынан айтып мындай деди: «Набий ﷺ сахабалар менен бирге Абу Талиб коомунда үч жыл курчоодо калды. Алар жеп-ичүүдөн куру калтырылды, ал тургай, бак-дарактын жалбырактарын жегенге мажбур болушту». Ал дагы кошумчалап: «Сахабалардын эч бири периштелерге айтың, бизди тамактандырсын жана астыбыздар дарыяларды агызсын дебеди, акыйкатта болсо, Аллах болот десе болот эле. Эми, биз кайдабыз, алар кайда», - деди... Ошол эле учурда, Сисий мыйзамга тескери деп, мечиттерди бузууга буйруп жатат, вакф иштери министри болсо адамдардын рамазан айында орозо кармашы жана мечитте иътикаф кылышына тоскоолдук кылууда. Ал Мисирдеги экономикалык жана социалдык кризисти чечүүдө Батыш дүйнөкарашын кабыл алып, исламий өкүмдөрдү жек көрүп жатканына күбө болуп жатабыз. Анын ушул сөздөрүнөн муну билип алсак болот: «Мисирдеги экономикалык өнүгүүнүн көлөмү калктын өсүү көлөмүнө туура келбейт. Ошондуктан, биз мамлекеттин өнүгүшү жана калктын санынын өсүшү ортосундагы айырманы кыскартууга аракет кылып жатабыз. Эгер, калктын санынын өсүшүн токтотпосок, экономиканы жакшырта албайбыз»... Сисийдин бул сүйлөшүүгө чакырышынан максат проблемага чечим табуу эмес, балким, ага каршы нааразылыктарды тизгиндөө...

Коопсуздук кызматынын жетекчилеринин аныктагандай, мисирликтер Твиттерде «Айт козголоң күнү» хештегин биринчи даражага чыгышы үчүн күчтүү колдоп, бул нерсе вакф министринин токтомун четке кагуу үчүн болгон. Бул токтомдо рамазан айтынын намазын такбирлер башталгандан кийин болгону жети мүнөттө окуп бүтүрүү шарт кылынган. Токтомдо мындан тышкары айт намазы бир гана жума окулган чоң мечиттерде окулушу айтылган. Ошондуктан, айта кетсек, Сисий жана анын коопсуздук кызматы аларга каршы жаңы козголоң абалында жашап жатат. Маселе болсо, баарынын назарында убакыт маселеси гана болуп калган... Бул Сисийдин сүйлөшүү туурасындагы чакырыгы. Демек, анын шарый өкүмү кандай?

Башында айта кечтү нерсе, мындай абалга туура каршы чыгуу негизги маселеге айланган. Ушул убакытка чейин адамдардандын Сисийге, анын режимине жана коопсуздук аппаратына каршы нааразылык аракеттеринин жана козголоңлорунун натыйжасы аз болду. Себеби, Мисирдеги коопсуздук кызматы козголоңдун ичине кирип алуу, ыңкылап аты менен адамдарды өлтүрүү, уурдап кетүү, кол салуу, алардын арасына малай топторду жайгаштыруу, сатылган уламалар аркылуу фатваларды чыгартуу о.э. сахнада жетекчилин кылышы үчүн өзүнүн тарапкерлерин алга сүрүү туурасында чоң тажрыйбага ээ. Ал Рабиа жана Нахза аянттарында жасаган кыргындарын эч кандай тоскоолдуксуз оңой эле кайра кайталашы мүмкүн... Ушуга ылайык, адамдарды алар түшүп калган тардыктан өз дининин кеңдигине алып чыгууга кудуреттүү, уюшкан, аң-сезимдүү жана калыс исламий иш-аракет алып барылышы зарыл. Себеби, ансыз нажат жок. Чынында, Мисирдеги мусулмандар Аллахтын шариятын үстөм кылуу аркылуу Аны ыраазы кыла турган ишти кылууларынын убагы келди. Азыр сүйлөшүү доору эмес. Себеби, бул сунуш режимдин өмүрүн узартат. О.э. маселе камактагыларды азат кылуу да эмес... Режим үчүн эң оңой иш – бул камактагыларды азат кылуу. Сахнадагы окуялар аягына чыккандан кийин кайра алардын эки эсе көбүрөөгүн камайт.

Шексиз, бул өтө чоң жана оор социалдык кризис болуп, Мисир ийлиги өз калкын моюн сундурууну камсыздоо үчүн ондогон жылдар бою Американын көрсөтмөлөрүнө ылайык жүргүзгөн бузгунчу экономикалык саясаттын натыйжасы. Ушул орунда баса белгилеп айтсак, адамдардын жашоо таризин чектөө саясаты

Американын туруктуу дүйнөлүк саясаты болуп, ал дүйнө мамлекеттеринин мүмкүнчүлүктөрүн АКШнын кызыкчылыгына туткун кылууга жана ушул мамлекеттердеги ар кандай туруктуу өнүгүүнү шал кылууга алып келет. Мисир режими мусулман өлкөлөрдөгү башка коррупциялашкан режимдер сыяктуу өзүнүн экономикалык саясатын паразит экономика үстүнө о.э. чет элден келген импорт жана өнүгүүнү кыйратуучу тышкы сүткордук карыздар үстүнө курган. Режим дүйнөлүк ырайымсыз сегиз буттуу капиталистик түзүмдүн курчоосунда болгон соң, анын аркандай аракети текке кетет. Себеби, олуттуу чечим мындай акмактарча конференциялар менен эмес, балким, режимди өзгөртүү, аны капиталисттик түзүмдөн азат кылуудан башталып, паракор акимдерди өзгөртүүгө чейин жетип бара турган түп-тамырынан өзгөртүү жолу менен болот. Бирок, чечимди ушул режимден күтүү – акмактык. Негизи, эч ким чечим ушул өкүмдар бузгунчу саясий элитадан же ушул репрессиячыл коопсуздук мекемесинен келишине ишенбейт. О.э. өзүнүн бардык саясаттарын колонизаторлук негизде жүргүзгөн эл аралык кафир түзүмгө моюн сунган жана мусулмандарга каршы күрөшүүнү өз мойнуна алган о.э. аларды исламий башкаруу астында жашоодон тосо турган башкаруу түзүмүнөн келишине да эч ким ишенбейт. Себеби, баарыбыз Сисий жана анын режими жетекчилик кылып жаткан, мусулмандарга каршы каратылган жырткыч согуштун күбөсү болуп турабыз. Сисий позициясынын акыйкатын жана анын башка багытта турганын тастыктай турган нерсе болсо, ал ушул кыйын абалдан чыгып кетүүгө жардам берүүлөрү үчүн яхудий досторун эл аралык коомчулук ортосунда ортомчулук кылууга чакырды. Алар Сисийдин чакырыгына «лаббей» деп жооп берип, Исламга каршы согушта алар менен бирге болуудан баш тартуу мүмкүн эместигин баса белгилешти. О.э. Фарс булуңунун кара мүртөз акимдери карыз, белек менен ага жардам берүүгө шашылышты. Бирок, алар кеч калышты.

Сисийге сунушталып жаткан бардык тышкы жардамдар – ооруну убактылуу токтотуучу дарыдан башка нерсе эмес... Мисир калкын тура башкаруу түзүмү о.э. аларга калкан болуп, аларды башкара турган жана өздөрүнөн да сүйүктүү солих жетекчи куткара алат... Ушул үрөй учурган кризис Мисирдеги садык калк компасты өз динине туура багыттоосуна бир мүмкүнчүлүк. Эгер, алар бул мүмкүнчүлүктөн туура пайдаланышса, алар түшүп калган абалдан

чыгышат. Бүгүн Мисир эле эмес, бардык исламий өлкөлөрдөгү мусулмандарды куткаруу үчүн талап кылынган нерсе – бардык мусулмандарды бириктирүүчү вужудду тикелөө. Алар бул ишти Мисирден башташсын жана Мисир Аллахтын динине нусрат бере турган жерге айлансын.

Ооба, бүгүн мусулмандар рошид исламий башкарууну тикелей турган кишилерге муктаж. Ыктымал Мисир бул иште башка мусулман өлкөлөр арасында алдыңкылардан болор. Себеби, ал жерде Исламий адамдар козголоң доорунда башкарууга келген. Бирок, аларга башкарууну кармап калууга мүмкүнчүлүк бербеген кыйратуучу каталардын бири да ушул эле – алар эски режимдин сакчылары менен алаканы токтотушкан жок. О.э. коопсуздук кызматы бийликтин бутактарына канчалык кирип барганына көңүл бурушпады. Себеби, коопсуздук кызматынын таасирине чекит коюу үчүн алардын канчалык терең орношконун түшүнүп жетүү керек... Мындан тышкары, алар чет мамлекеттер менен мамилелерди ири мамлекеттердин кызыкчылыгына иштеген жана Ислам харам кылган эл аралык мыйзам о.э. эл аралык келишимдер негизинде алып барышты. Алардын башкаруу жөнүндөгү түшүнүгү рошид Халифалыкты тикелөө даражасына жетпеген эле... Мисир Аллахтын өкүмүн кандай тикелөөнү билген о.э. Рошид Халифалык мамлекетин тикелей турган кишилерге муктаж. Мына ошондо Мисир учурдагы башкарууну өзгөртүп, Батыш орноткон эски алакаларды үзөт жана анын бардык таасирин жок кылат.

Эй Кинана өлкөсү жана нусрат өлкөсү болгон Мисирдеги мусулмандар:

Мисирдеги өзгөрүү темасынын кадамдары шарый болушу жана Расулуллах ﷺдын өзгөртүүдөгү жолуна ылайык болушу керек. Бул жаатта көптөгөн нерселер жүзөгө чыккан, мисалы, Мисирдеги бардык мусулмандар Аллах түшүргөн өкүмдөр менен өкүм жүргүзүлүшүн каалашат. О.э. алар Пайгамбарлык минхажы негизиндеги рошид Халифалыктын тикеленишин каалашат. Муну ал тургай Уммат душмандары да моюнга алышууда. Шариятты өкүм чыгаруучу кылуу үчүн миллиондогон адамдар демонстрацияга чыкканынан бери көп убакыт өткөн жок... Мына өз сөзүндө бекем турган Хизб-ут-Тахрир жамааты Пайгамбарыбыз ﷺдын:

«ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَىٰ مِنْهَا جِ النَّبِوَّةِ»

«Кийин Пайгамбарлык минхажы негизжиндеги Халифалык болот», деген башараты негизинде рошид Халифалыкты тикелөө үчүн аракет кылууда. Хизб Абу Бакр, Умар, Усман жана Али رضي الله عنهم дар доорунда болгондой Халифалык мамлекетин тикелөөгө аракет кылууда. Ал өзүн ушул үлкөн фарзды тикелөө үчүн багыштады. Бул даъватта Хизб чоң тажрыйбага, бекем негизге жана сабырга ээ. Хизб бул жолдо дин өкүмдөрүн бекем карманып, андан бир сөөм да ообой аракет кылууда. Ал мыкты план түзүү жана Аллахка чырайлуу тобокел кылуу менен максатка жетүү жолуна кепил болот. Себеби, Хизб ири мамлекеттердин кара мүртөздүктөрүнөн, акимдердин айла-амалдарынан жана коопсуздук кызматтарынын фитналарынан кабардар... Пайгамбар ﷺ өз колу астында сахабаларды Меккеде ишти аткарууга жарактуу кылып даярдагандай, Хизб да өз мүчөлөрүн даярдай алды. О.э. ал Батыштын сакафатынан жана адамдар тарабынан чыгарылган мыйзамдардан таасирленбей, Ислам менен гана өкүм жүргүзө турган исламий конституцияны иштеп чыкты. Бул дастурдун өкүмдөрү жылдар бою үйрөнүү жана оңдоо аркылуу бүткүл дүйнөлүк Исламий мамлекеттин конституциясы болгон даражасына жетти. Андагы өкүмдөр заманыбыздын проблемаларын чечүү менен адамдарды колонизатор капиталисттик мамлекеттердин башкаруу режимдеринин бузгунчулугунан жана зулумунан куткарат.

Ислам мамлекетин тикелөө үчүн Расуллаллах ﷺдын тарыйкатына ылайык аракет кылып жаткан бул Хизбдин алдында аягына жеткирилбеген бир иш калды, ал да болсо, Халифалыкты тикелөө үчүн ушул замандагы күч жана ыйман ээлеринен болгон нусрат ээлерин касб кылуу. Хизб кудум Расуллаллах ﷺ нусрат талап кылгандай нусрат талап кылууда жана Расуллаллах ﷺга ансарлар жардам бергендей ансарлар чыгышы үчүн болгон күчү менен аракет кылууда. Т.а. болгон күчү менен өз мөмөсүн бериши үчүн тартиптүү аракет кылууда. Ал Аллахка тобокел кылып, мусулмандардын үстүндө болуп жаткан окуяларга ыраазы болбой турган жана Аллахтын өкүмүнөн башкасына ыраазы болбой турган момундардын жүрөгүн ачып беришин Ал Заттан сурайт... Демек, арабызда Аллах Таала Куръани Каримде мухажирлер менен бирге «Алар чыныгы момундар» деп сыфаттаган ансарлар жөнүндө укпаган киши барбы?! Пайгамбарыбыздын сийратында алар жөнүндө келген сүйүктүү хабарларды окубаган барбы?!

Ооба, Хизб Расулунна ﷺ дан ибрат алып, армиядагы момун жана калыс офицерлерден нусрат талап кылууну токтотпойт, себеби, алар күч жана нусрат ээлери. Алар да режимдин зулумунан жана бузукулугунан кудум адамдар кыйналгандай кыйналышууда. О.э. адамдар Аллахтын шариятын өкүмдар кылуудан алыс болгондуктан азап тартып жаткандай алар да мындай азап чегишүүдө... Хизб аларды бул заманда Аллахтын ансарлары болууга чакырууда... Хизб Расулунна ﷺ ды ээрчип, аларды издеп жаткандай алар да Хизбди издеши керек. О.э. армиядагы ар бир офицер Сисийге эмес, динге жардам берүүчү болушу о.э. Аллах жана Расулуна калыс амалды биргеликте аткарышы үчүн кесиптеш офицерлерди издеп табышы керек. Муну менен, ал Аллахтын ансары деп аталууга жана Саъд ибн Муаз, Ассад ибн Зурора жана Усайд ибн Хузайр رضي الله عنه дун сийратына ылайык болсун... Эгер, ушуга ылайык болушса, алар кандай гана жакшы кишилер болот. Себеби, алардын бул дүйнө дана Ахыреттеги мартабалары Расулунна ﷺ дын ансарларынын мартабасы менен бирдей болот. Эгер, бул мартабанын канчалык бийиктигин билмекчи болсоңор, Пайгамбарыбыздын сийратына кайрылгыла. Албетте Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык – Аллахтын урухсаты менен – жакында тикеленет. Расулунна ﷺ айтты:

«ثُمَّ تَكُونُ خِلَافَةً عَلَيَّ مِنْهَا جِ التُّبُوءِ»

«Кийин Пайгамбарлык минхажы негизиндеги Халифалык болот». (Имам Ахмад Муснады). Демек, Мисир Халифалыкка нусрат бере турган жана аны тикелей турган жер болсун. □

Ал:Ваъй журналынын 429-санында келген катаны оңдоо:

429-санда келген «Эрдаган Америкага малай, Ислам жана мусулмандарга саткын о.э. биринчи даражадагы илманий» деген макалага оңдоо киргизилди. Себеби, бул макаланын көп жайында «Эрдаган Американын малайы» деген сөз келген... Бирок, биз билгендей, Хизб-ут-Тахрир Эрдаган Америкага малай эмес, балким, анын орбитасынын айланасында айланат (т.а. таасиринин алкагында) деп билет. Биз дагы Хизбдин саясий түшүнүктөрү тууралыгы, талдоолору тереңдиги о.э. өкүм чыгаруу жана аракет тандоодо назик фикирлешин билебиз... Биз кайдыгерлик себептүү жана макаланын тексттерин терең үйрөнбөгөндүктөн бул катага жол бериптирбиз. Ушул катага этибар берген кишилерге өз ыраазычылыгыбызды билдиребиз.

ИРАН РЕЖИМИНИН АКЫЙКАТЫ ЖАНА АНЫН АРАКЕТТЕРИ

Мухандис Мухаммад Мустафа – Яман

Араб жарым аралы жана Фарс өлкөлөрү исламий фатхтардан бери Исламий мамлекеттин курамындагы бир географиялык регион болуп эсептелет. Фарс өлкөлөрү көп кылымдар т.а. сегиз жүз жылга жакын исламий өкүм астында жашады жана ал жерде ири мусулман уламалары чыкты. Ал тургай, нахв боюнча аалымдардын имамы Сибавайхтын теги да фарстардан болгон. Сибавайх сөзүнүн фарсча мааниси алма же отуз жыттуу деген маанини билдирет. Бул абал 1501-жылда түзүлгөн Сафавийлер мамлекети өз мазхабын Иран жерине күч менен колдонгонго чейин уланды. Алардын жетекчиси Исмаил Сафавий эле. Бул мамлекет өз мазхабын күч менен үйрөткөнү үчүн мусулмандар ортосунда мазхабдар аралык чыр-чатакты пайда кылды. Натыйжада, Халифа Салим биринчинин доорунда Усманий Халифалыкка каршы согушка кирди. Бул согуш 1722-жылга чейин уланды. Ошондуктан, бүгүн Сафавий Иран деген сөздөр кулагыбызга угулуп калат. Бул ошол Сафавийлер мамлекетине карата айтылат. Алар жасаган иштер бүгүнкү күндө Иран режими өз мазхабын жана фикирин күч менен орнотушуна окшойт.

Акыркы Иран шахынын өкүмдарлыгы:

1921-жылы Иранды Кажарлар династиясынын акыркы шахы Ахмадшах Кажар башкарды. Бул династия Иранда 150 жыл өкүмдарлык кылды. Ахмадшах Кажар өкүмдарлыгынын акыркы доорунда Зияуддин Табатабайи куралдын күчү т.а. аскерий төңкөрүш менен премьер-министр кызматын ээледі. Бул төңкөрүштү аскерий жактан Риза Пахлавий башкарды жана бул иште ага Британия жардам берди. Көп өтпөй Риза Пехлавий Табатабайиден кутулуп, аны чет элге сүргүн кылды. О.э. ал Ахмадшах Кажардан да кутулуп, 1925-жылы жогорку межлис кеңешин аны Иранга шах кылып дайындоого мажбур кылды. Натыйжада, Иран бийлигин колго алуу чүн аскерий төңкөрүш жүз берди.

1934-жылы Риза Пахлавий Фарс өлкөсүнүн атын Иран деп өзгөрттү. Ошентип, Иран миладий боюнча 2000 жыл мурун пайда болгон жогорку тектин уруусуна карата айтыла турган болду. Британия малайы болгон Риза Пахлавий диний көрүнүштөргө каршы күрөштү. Анын башкаруу доору Германияда Гитлер чыкканга чейин жыйырма жыл уланды. Пахлавий Гитлерге

тилектештик билдирген соң, Британия аны 1941-жылда Ирандан сүргүн кылды. Пахлавий чет элге сүргүн кылынган соң, ошол жылы Британиянын көрсөтмөсү менен анын уулу Мухаммад Риза Пахлавий бийликке келди. Британия Мухаммад Риза Пахлавийдин буйруктан чыкпашын билет эле. Белгилүү болгондой, биринчи жана экинчи дүйнөлүк согуштар жерлерди колония кылуу жана нефть үчүн болгон. Иранда болсо, үлкөн нефть запасы бар эле. Ал дүйнө боюнча нефтинин төрттөн бири жана газдын жарымына ээлик кылган. Ошондуктан, Британия Иранда нефть казып алуу үчүн (Англия-Фарс) нефть компаниясын түздү. Ошентип, Британия Ирандын акыркы шахы Мухаммад Риза Пахлавийдин жардамында Иран нефтисин ээлеп алды.

Иран нефтиси жана 1953-жылдагы төңкөрүш:

Башкаруу жагынан Шах режими конституциялык монархия болгон. 1951 жана 1953-жылдары шайланган премьер-министр Мухаммад Мусаддак Ирандын нефть өнөр жайын улутташтыруу аракетин жетекчилик кылды. Бул аракет Иранда элдин колдоосуна жетишти. Парламент да Иран нефтисин улутташтырууга добуш берди жана Британия жетектеген чет элдик компаниялардын өкүлдөрү мамлекеттен чыгарылды. Натыйжада, Британия Иран нефтисине дүйнөлүк бойкот жарыялап, Иранды экономикалык курчоого алууга аракет кылды. Бирок, түздөн-түз аскерий амалиятка киришүүдөн качты. Мухаммад Мусаддак Британия элчилигин жаап, анын бардык өкүлдөрүн мамлекеттен чыгарды. Бул болсо Британияны Мухаммад Мусаддакты кулатуу үчүн Америкадан жардам суроого мажбур кылды. Эки мамлекет Иран нефтисин бөлүп алуу үчүн «Аякс операциясын» ишке ашырууга келишишти. Британия разведкасы бул операцияны ишке ашыруу үчүн ЦРУ менен кызматташа турган болду. Ошентип, Америка Ирандын иштерине аралаша баштады.

2013-жылы август айында Америка бийлиги Мусаддак өкмөтүн кулаткан 1953-жылдагы төңкөрүштү пландаштыруу жана ишке ашыруудагы ЦРУнун ролун расмий моюнга алды. Америка анын жашыруун документтерин ашкере кылды жана бул төңкөрүш АКШнын чет элдеги кызыкчылыктарын жана Британиянын Иран нефть өнөр жайын кайра колго алуу каалоосун коргоо үчүн болгонун моюндады. «Аякс операциясы» ишке ашкан соң, Иран шахы Мухаммад Риза Пахлавий кайра бийликке келди. Ал Ирак аркылуу Британияга качып өткөн эле. Ошентип, Батыштын эң чоң

малайы кайтып келип, Иранды дагы 25 жыл зомбулук менен башкарды.

1979-жылы Хомейни ыңкылабы:

Шах Мухаммад Риза Пахлавий Иранды армиянын күчү жана САВАК коопсуздук мекемеси аркылуу репрессиячыл түрдө башкарды. Бул доордо Шах мамлекетти илманийлештирүү, Батыштын сакафатын колдонуу жана Батыш менен бекем алакаларды орнотууга катуу аракет кылды. Натыйжада, Ирандын Хамайн регионунда ага каршы адам пайда болду. Ал Мустафа Хомейнинин уулу, Аятулла Хомейни аты менен таанылган Рухуллах эле. Анын атасы Мустафа Хомейни диний ишмерлерден болуп, 1902-жылы Шах Музаффаруддинге тарапкер аскерлер тарабынан өлтүрүлгөн. Ошондуктан, анын уулунда Шахтын үй-бүлөсүнө карата жек көрүү пайда болду. Иран калкы башынан өткөрүп жаткан зулум, зомбулук жана репрессия доорунда о.э. Мухаммад Пахлавий коомду өзгөртүүгө жана ачык түрдө илманийлештирүүгө аракет кылып жаткан доордо Аятулла Хомейнинин сөздөрү баарына жакты. Себеби, Ирандын мусулман калкы Пахлавийдин иштерин жактырбаган. Натыйжада, белгилүү дин уламасы болгон Хомейни адамдардын көз алдында тез эле каарманга айланды. Хомейни Шахтын башкаруусуна каршы экени жана ал колдонуп жаткан мыйзамдар Куръанга тескери экендиги о.э. алардын артында яхудийлер жана сионисттер турганы жөнүндөгү сөздөрүн тасмаларга жазып, адамдарга таратты. 1963-жылы Хомейни жана башка оппозиция өкүлдөрү колго алынып, камакка ташталды. Мунун артынан демонстрациялар башталып кетти. Натыйжада, ал камактан бошотулуп, үй камагына өткөрүлдү. Анын тарапкерлери көп болгону үчүн 1964-жылы мамлекеттен сыртка сүргүн кылынды. Оболу Түркия, кийин Иракка барды жана Нажафта калууга жай тапды. Ал жерде да өз тарапкерлерин тапты жана илим алуучулар аны менен жолуга баштады. Хомейни өз окуучулары аркылуу тасмаларды Иранда таратууну улантты. Хомейнинин уулу Мустафанын өлтүрүлүшү эл арасында массалык демонстрацияларга жана кеңири көлөмдүү нааразылыктарга себеп болду. Ирак мамлекети Шахка чабуул кылууну токтотуу үчүн Хомейниге басым өткөрдү жана аны Кувейтке кетүүгө мажбур кылды. Бирок, Кувейт аны кабыл алуудан баш тартты. Ошондо Хомейни Францияга жол алды жана ошол жерде жай тапты. Иран калкы менен Шах режими ортосундагы күрөш уланды. Хомейни адамдарды козголоңго о.э.

Шахтын саясатын жана Пахлавийлер үй-бүлөсүнүн башкаруусун четке кагууга үндөөнү токтоткон жок. Франция президенти жеке өзү Парижде Хомейнини кабыл алды. Бул нерсе Хомейниге Франция массалык маалымат каражаттары аркылуу сүйлөшүнө жол ачты. Ошентип, ал өз фикирлерин жана Шахка каршы чабуулдарын ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүнө ээ болду.

Хомейнинин Батыш менен алакасы:

Хомейни Францияга барган соң, Франция президенти аны кабыл алып, ага өлкөдө жашоо укугун берди. О.э. массалык маалымат каражаттары аркылуу дүйнө менен байланышуу, разведка жана Батыш элчилери менен жолугушууга мүмкүнчүлүк жаратты. Бул колонизатор мамлекет факих жана «исламий» деп аталган ыңкылап жетекчисин жөн жерден колдогон жок. Себеби, ал Хомейнинин колундагы долбоор Батыштын дүйнөлүк колонизаторлук өкүмдарлыгынынан чыкпаганын билген. О.э. Хомейни көтөрүп жаткан ураандар алар түшүнгөн нерседен башкача эместигин да жакшы билген. Америка акыркы кездерде Иран ыңкылабынын жетекчиси Хомейни менен болгон жашыруун алакалар жөнүндөгү документтерди ашкере кылды. Документтерде айтылгандай, Хомейни өткөн кылымдын алтымышынчы жылдарынан тартып, Парижден Тегеранга келип, 1979-жылы ыңкылапты жарыя кылганга чейин Америка бийлиги менен алакада болгон («Ортоңку Чыгыш» гезити). ЦРУ тараткан документке ылайык, Хомейни 1963-жылы ноябрь айларынын баштарында Иранда камактан чыккандан бир ай өтүп Американын мурунку президенти Жон Кеннеди менен жашыруун кат жазышкан. Хомейни ошол каттарда АКШдан анын оозеки чабуулдарын туура эмес чечмелебестигин суранган, себеби, ал Американын Ирандагы кызыкчылыктарын коргошун айткан. Документтерге ылайык, Хомейни ыңкылаптан бир нече апта мурун т.а. 1979-жылы 10-январда Жимми Картер администрациясы менен да түздөн-түз тыгыз байланышта болгон. Ошондо ал Батышка нефть жеткирүүнү токтотпоо жана ыңкылапты кошуна мамлекеттерге жайбоо о.э. Америка бийлиги менен достук мамилелерди орнотуу милдетин мойнуна алган. Хомейни Жимми Картерге жазган экинчи катында ал эч качан АКШга каршы чыкпашын баса белгилеп мындай дейт: «Жакында биз менен Америка орнтосунда эч кандай душмандык болбошуна о.э. исламий мыйзамдарга жана философияга негизделген исламий республика тынчтык жана инсаний жардамга

аракет кылган инсаний бийлик болушуна күбө болосуңар». Хомейни АКШнын эки президентине жазган каты ал Американын кызыкчылыктарын аткарганын баса белгилеп турат. Каттардын биринчиси Хомейни камакка алынганда жүзөгө келген козголоңдон жана Иракка сүргүн кылынышынан мурун жазылган болсо, экинчиси Иран ыңкылабынан кийин жазылган. Экөөсү тең Хомейни региондогу Америка жана Батыштын кызыкчылыктарын коргогонун баса белгилейт. Эгер, Америка Иран армиясындагы генералдарды тизгиндөө аркылуу саясий жана аскерий жактан жардам бербегенде Шах кулатылып, анын ордуна Хомейни келмек эмес. Эгер, коммунизмдин кеңейиши коркунуч салып турган убакта Батыш Хомейниден белгилүү бир даражада ыраазы болуп, ага ишеним билдирбегенде жана көрсөтмө бербегенде ыңкылап ишке ашпайт эле.

Роберт Кармен өзүнүн «Хомейнинин чеңгелиндеги күрөө» деген китебинде, Доктор Муса Мусавий өзүнүн «Бактысыз ыңкылап» китебинде, изилдөөчү Ахмад Махаба өзүнүн «Таажы менен селде ортосундагы Иран» деген китебинде мындай деп жазат: «Америка Шах бийлигин кулатууну каалаган, бул үчүн Ирандагы ыңкылаптын айрым уюштуруучулары менен байланышты. 1977-жылдан баштап Америка шахка каршы оппозицияны жана Хомейнинин айланасында топтолгон кишилерди жашыруун колдоп-кубаттай баштады. Америка улуттук коопсуздук кеңешинин төрагасы Бзежинский: «Исламий фундаментализм коммунизмге каршы коргон, ошондуктан, коммунизмдин исламий дүйнөгө кирип келишин алдын алуу үчүн исламий фундаментализмди колдоо зарыл. Вашингтон Жакынкы Чыгыштагы Исламдан келип чыга турган күчтү алкышташы керек. Себеби, ал, региондогу Советтер Союзун колдогон күчтөргө каршы идеология», - деген».

Иран-Ирак согушу:

Хомейни көргөн биринчи согуш Ирак менен болгон согуш. Саддам Хусейн Хомейни ыңкылапты Иракка да жаюу ниетинде экенин жана Иракта Хомейнини колдогон шиалар көп экенин билген. О.э. Хомейнини күрддөр да колдоп жатканы Саддам Хусейнге жакшы белгилүү болгон. Ушул себептен улам, Саддам Хусейн сегиз жылга созулган, эгин жана элди кыйраткан бул кандуу согушка киришти. Бул жерде башка себептер да болгон, алардын бири – Иран менен Ирак талашып жаткан Шаттул Араб регионунда өкүмдарлыкты күчөтүү. Бул регион нефтиге бай болуп,

Дажла жана Фурат дарыялары туташкан жерде жана Араб булуңу жанында жайгашкан. Саддам Хусейн жетекчилигиндеги Ирак режими 1975-жылы Нил келишимин түзгөн, ага ылайык Шахтын башкаруусу доорундагы Иран режими менен Ирак Шаттул Араб регионундагы өкүмдарлыкты бөлүшүү жөнүндө келишишкен. Бирок, Иран жерлери тараптагы анын биринчи аскерий аракеттери Ирандагы Шаттул Араб бөлүгүн көзөмөлгө алууга каратылган. Бул согушта нефть жана саясий стратегиялык кызыкчылыктар болгондуктан Америка башчылыгындагы Батыштын позициясы бейтарап болду. Ошол кызыкчылыктардын бири – Жакынкы Чыгышта күчөп жаткан эки күчтү түзгөн Иран менен Ирак режимдерин алсыратуу болгон. О.э. Араб булуңу регионунда навигация эркиндигин камсыздоону жана нефть казууну кепилдөөнү шылтоолоп региондо аскерий вужудун күчөтүү о.э. Иран коркунучун шылтоолоп Булуң мамлекеттерине курал сатуу жана Булуң мамлекеттерин бекем коопсуздук системасына ээ болуу зарылдыгына ишендирүү жогорудагы кызыкчылыктарга кирген.

Ирандагы түзүм:

Хомейни ыңкылабынан кийин Иран түзүмү Шах жетектеген конституциялык монархиядан исламий республикалык башкаруу деген түзүмгө өзгөрдү. Бул жаңы түзүм мамлекетте бийликти өзүндө камтыган үч көз карандысыз бийликте көөдөлөнөт: мыйзам чыгаруучу бийлик, аткаруучу бийлик жана сот бийликтери. Конституциянын 57 жана 60-беренелерине ылайык, алардын баары жогорку жетекчинин көзөмөлү астында болот. Көрүнүп тургандай, бул түзүм өзүнчө бийликтер философиясына негизделген, Батыштан кирип келген, демократиялык республикалык түзүм болуп, исламий түзүм эмес жана анын исламий түзүмгө эч кандай тиешеси жок. Тескерисинче, ал динди жашоодон жана саясаттан бөлүүгө негизделген илманийлик мабдасы үстүнө курулган куфр түзүмү. Хомейни Ислам кийимин кийип, ишке ашырган ыңкылап исламий мамлекетти же исламий башкарууну тикелөөнү максат кылбаганы ачык-айкын көрүнүп турат. Батыш андан канааттанышы эч кимдин оюна келбеген. Тескерисинче, ал тургай Батыш Хомейни аракет кылып жаткан түзүмдүн табиятын жакшы түшүнгөн. Иран түзүмүнүн Батыш менен байланышы доомат эмес, көрүнүп турган жана жашыргыс акыйкат. Ал эми, Иран конституциясы – адамдар тарабынан чыгарылган мыйзамдарды колдонуу үчүн Батыштан алынып келинген конституция.

Ирандын республикалык түзүмү Шах доорундагы конституциялык монархиядан айырмаланбайт. Себеби, конституциялык монархияда шах парламент жана премьер-министр менен бирге адамдар тарабынан чыгарылган конституциянын колдонулушун кепилдейт. Мусаддактын башкаруусу жана Британия менен нефть келишимин бекер кылуу да ушундай болгон. Иран өлкөсүндө валийюл факих же жогорку жетекчи деп аталган киши – бүгүнкү күндө ал Хаменейи деп аталат – Хомейнинин мураскору болуп, ал көрүнүшүнөн Ислам менен жасалгаланып, бирок, адамдар тарабынан иштелип чыккан конституцияны кепилдейт. Өлкө президенти Америкадагы сыяктуу төрт жылдан эки мөөнөткө шайлануу укугуна ээ. Түпкүлүгүндө, Иран конституциясына ылайык, жогорку бийлик шайлоо жолу менен келген президентке эмес, жогорку жетекчи «Хаменейинин» ыктыярына берилет. Хомейни доорунда кабыл алынган конституцияга ылайык, жогорку жетекчи бийликтин иерархиясында мамлекеттин жогорку жетекчиси экендиги белгиленген. Ал тургай, жогорку жетекчи президентти да кызматынан бошотуу укугуна ээ. Бирок, Хомейни доорунда президент болгон, 1989-жылы т.а. Хомейни каза болгондон кийин жогорку жетекчи болгон Хаменейи доорунда конституция өзгөртүлүп, жогорку жетекчинин өкүмдарлыгы дагы да кеңейтилди.

Жогорку жетекчи куралдуу күчтөрдүн жана Исламий ыңкылап сакчылары корпусунун командачысы. Исламий ыңкылап сакчылары корпусу кеңири бийлик ээси болуп, мамлекеттеги түрдүү иштерге аралаша алат. Жогорку жетекчи согуш жарыялоо, туткундарды кечирүү укугуна да ээ. Улуттук коопсуздук жана тышкы саясат жаатында чечүүчү сөздү ал айтат. Бул болсо, Ирандын атом тармагындагы келишимдерге байланыштуу маселелер жана бул туурасындагы сүйлөшүүлөрдү да өз ичине алат. Жогорку жетекчи сот бийлигинин төрагасын дайындоо укугуна ээ болушунан тышкары, шайланган президенттин өкмөтүндөгү негизги кызматтарды дайындайт же аларга күчтүү таасир өткөрөт. Өзгөчө, коргоо министрлиги, тышкы иштер боюнча кызматтар, разведка кызматтары жана тышкы коопсуздукка күчтүү таасир өткөрөт. О.э. ал маалымат каражаттарына өкүмдарлык кылат. Виржиния университетинде Иран иштери боюнча көзгө көрүнгөн изилдөөчү Мехризад Баржурдий мындай дейт: «Иран режиминде жогорку жетекчи толук өкүмдар болуп эсептелет. Ал башкаруунун бардык

саясаттарын пландаштырат». Ал эми, президент жалпы түрдө жогорку жетекчиге көз каранды болсо да, бирок, белгилүү бир чегарада мамлекеттин президенти катары айрым өкүмдарлыктарга ээ. Президент негизинен экономикалык министрлерди дайындайт, келишимдерге кол коёт, бюджетти башкарат. О.э. ал коомдук иштер, саламаттыкты сактоо, электр энергиясы, суу жана башка табигый ресурстар үчүн жооптуу болгон мамлекеттик органдардын жарандык түзүлүштөрүн көзөмөлдөйт.

Ал эми, конституцияда келген «Ирандын расмий дини Ислам жана он эки Жаъфарий мазхабы» деген сөзгө келсек, бул сыяктуу сөздөр исламий өлкөлөрдүн көпчүлүк конституцияларында бар. Бул мамлекеттин Ислам негизине курулганын же анын рисалаты Исламды жаюу экенин түшүндүрбөйт. Балким, бул ырасымдарга жана майрамдарга тиешелүү. О.э. иътикад жана ибадат туурасында адамдардан талап кылынган нерселерге, турмуш иштерине байланыштуу. Иран конституциясында дин же мазхаб – мамлекеттин миссиясы же тышкы саясаттын негизи деп айтылган бир да пункт жок. Балким, тышкы саясат мекенчилдик жана улутчулдукка негизделген болуп, капиталисттик түзүмдүн негизине курулган эл аралык жана регионалдык уюмдарга байланыштуу болгон бүгүнкү эл аралык системага ылайык жүргүзүлөт. Мисалы, Иран БУУ жана Исламий кызматташтык уюмуна мүчө. Алардын бардык эл аралык алакалары исламий негизге курулбаган.

Вилятул факих:

Ушул орунда баса белгилөө зарыл, он экинчи Жаъфарий мазхабды кабыл алган Хомейни идеясы эгерде айыпсыз имам жок болсо, Исламий мамлекетти тикелөө жаиз эмес деп эсептеген мазхаб. Бул мазхабдын айтымында, мамлекет «Вилятул Факих» негизинде түзүлөт. Бул идея кайып айыпсыз имам т.а. имам Махдий жок болгондо анын орунбасары болгон жогорку жетекчини тикелөөнү талап кылат. Ага ылайык, акимдик жана Уммат жетекчилиги таква, адилеттүү жана зирек факихтин колунда болушу керек. Мындай адам валиюл факих деп аталат жана ал «Хомейни жана анын мураскору Хаменейи». Ушуга ылайык, өкүмдарлык жана имамдык уланышын кепилдөө үчүн бүтүндөй өкүмдарлык жогорку жетекчиге берилет. Махдий же заман имамы 941 жылдан бери «кайып» же «убактылуу кайып». Шиита ишенимине ылайык, ал Кыяматка жакын чыгат жана Имам Махдий жок болгон убакта шарый өкүмдөрдө ижтихад кыла ала турган, исламий

билимге ээ, факих дин ишмери Умматка жетекчилик кылат. Хомейнинин бийликти колго алуудан мурун сүргүндөгү сөздөрү «Иран «Вилаятул Факихтин» өкүмдарлыгы астында болушу керек» деген шылтоо менен шахтын башкаруусунун мыйзамдуулугун күмөн астына алууга каратылган.

Региондогу Иран долбоору жана «Исламий ыңкылабды» экспорттоо:

Таң калычтуусу, Хомейнинин мамлекети өзүн исламий деп атаса да, Исламды колдонбойт. Ал жерде расмий тил фарс тили. Тексттер, жазуулар жана окуу куралдары фарс тилинде жүргүзүлөт. Расмий таквим (календарь) фарстардын байыркы от же күнгө сыйынышкан доордон калган жылнаама негизинде жүргүзүлөт. Демек, мамлекет айтылгандай исламий эмес, тескерисинче, улутчул мамлекет.

Хомейни үлкөн дүйнөлүк бийликти тургузуу аркылуу ишке ашырган исламий ыңкылапты экспорттоо ураанына келсек, бул туурасында Иран режиминин факихтери аны колдоп-кубатташты жана бул иштин аткарылышына жооптуу болушу үчүн шылтоолорду издешти. Алар Куръани Карим аяттары жана айыпсыз имамдардын сөздөрү хазрати валийюл аср башчылыгында дүйнөлүк бийлик пайда болгонун тастыктайт дешти. Ошондуктан, Иран режиминин амбициялары экспансионисттик. Себеби, Иран терроризмге каршы күрөшүүнү шылтоолоп Америка менен бирге Афганистандагы Талибан өкмөтүн кулатуу үчүн согушка кирди. О.э. ыңкылапты экспорттоого тоскоолдук кылып жаткан Саддам Хусейн режимин кулатуу жана Иранга байланыштуу күчтөрдү бийликке алып келүү үчүн Америка менен бирге согушка кирди. Америка-Иран разведка байланыштары болсо ыңкылап эл аралык майданда көрүнүшүнөн мурун башталганы эч кимге сыр эмес. Төмөндө бул темага кайтабыз.

Иран Афганистанга сегиз шиа партиясын өз ичине алган Исламий Вахдат партиясын тыгыштырды. Бул партия Талибан өкмөтүн кулатуу жана Америка күчтөрүнө жардам берүүдө аскерий роль аткарышы үчүн Абдулали Марзай тарабынан түзүлгөн. Ирандын мурунку тышкы иштер министри Камкал Хазарий Афганистан согушу жана андагы Ирандын ролу жөнүндө мындай деген: «Иран терроризмге каршы күрөштө АКШ менен биргелешкен борборлорго ээ. Мындан тышкары, Иран Талибан режиминде көөдөлөнгөн жана Иранга душман кошуна менен

согушуп жаткан. Бул мамлекет мазхаб жагынан байыртадан душман болсо, сунний радикализм катары адаттан сырткары душман. Ошондуктан, Иран Афганистанда бийликти башкарган коммунисттик режимге каршы эч кандай чабуулду ишке ашырбады!».

Хомейнинин Ираны мына ушундай. Ирандын мурунку президенти Али Акбар Хашимий Рафсанжаний 2002-жылы Тегеран университетинде сүйлөгөн сөзүндө мындай деген: «Албетте Иран күчтөрү Талибанга каршы согушту жана аларды кыйратууда өз салымын кошту. Эгер Талибанга каршы согушта Иран элдик армиясынын жардамы болбогондо Америка Афганистан баткагына малынмак». («Ортоңку Чыгыш» гезити, 2002-жыл 9-февраль).

Ирандын мурунку президенти Хатамийдин мыйзам чыгаруу жана парламент иштери боюнча орунбасары Мухаммад Али Абтахий 2004-жылы 13-январда Абу Дабиде өткөрүлгөн «Булуң жана келечектин проблемалары» деген конференцияда мындай деди: «Эгер Ирандын жардамы болбогондо Кабул менен Багдад оңойлук менен куламак эмес. Бирок, бизге берилген сыйлык – биз карамүртөздүк огунун башына айландык». («Ислам онлайн нет», 2004-жыл, 13-январь).

Ирандын ядролук программасы:

Ирандын адаттан тышкары куралдарга ээ болуу амбициялары өткөн кылымдын алтымышынчы жылдары башталган. Ошондо Шах Иранды региондогу үлкөн күчкө айлантууга аракет кылган. Шах өткөн кылымдын жетимишинчи жылдарынын башында Иран ядролук энергетика уюмун түзүүнү баштады. Германия компаниясы менен Бушерде чоң атомдук электр станциясын куруу боюнча келишим түздү. Кийин чоң өлчөмдөгү инвестиция жаткырылып, курулуш иштери башталды. Германия компаниясы Шахтын кулашынан мурда долбоордун негизги бөлүгүн куруп бүтүрдү. Ирандын кошуналарга карата экспансионисттик амбициялары о.э. Америка менен коргоо келишимине кол койгон Булуң мамлекеттеринен коргонуу, Иран жана Булуң мамлекеттери ортосундагы катардагы курал балансындагы кемчиликти жаюу о.э. эл аралык коргоо факторун жаратуу жаатындагы аракеттери Иранды Шах баштаган ядролук программаны улантууга үндөдү. Шах бул ишти Ирандын региондогу деңгээлин бекемдөө үчүн баштаган, Хомейни да мына ушул максатта аны кайра ишке салды.

Ыңкылаптан кийин Германия Иран менен кызматташуудан баш тартышы акыбетинде ядролук программа токтоп калды. Бул программа 1985-жылы Ирак менен согушканда жана Хомейни Ирак күч-кубаты менен тең салмактуулукту пайда кылууга аракет жасаганда кайра дагы жүзөгө чыкты. Ирак мурун ядролук программага ээ болгону үчүн Батыш мамлекеттери тарабынан дыкат күзөтүлгөн. Көп өтпөстөн Ирак Бушердеги ядролук имараттарга сокку берди жана бул эки ядролук реактордогу борбордук энергиянын жок кылынышына алып келди. Бул болсо, ошол убактагы Иран ядролук программасынын өнүгүшүнө тоскоолдук кылды. Ирандын ядролук программасы атомдук реакторлорду курууга каратылып, бул бир нече изилдөө аянтчасы, уран кени, Бушер реактору жана уранды байытуу заводунан турат. Токсонунчу жылдарда ядролук программаны өнүктүрүү жана атомдук энергияга этибарды күчөтүү аракеттери дагы уланды. Бул айрыкча, Ирак менен сегиз жылдык согуштан кийин, адаттагы аскерий мүмкүнчүлүктөрдүн жетишпестигин камсыздоо максатында ишке ашырылды. Бул бир тараптан, башка тараптан болсо, бул программдан максат айтып өткөнүбүздөй, Ирандын саясий, экономикалык жана коопсуздук амбицияларын жүзөгө чыгарууга жардам берүү жана Булуң регионунда ал үчүн регионалдык позиция жаратуу эле.

Ядролук кризистин башталышы:

2002-жылы август айында оппозициядагы «Иран улуттук каршылык кеңеши» Тегеран мурун жарыялабаган эки ядролук имаратты куруп бүткөнүн ачыктады. Алар белгилүү бир бөлүгү жер астына курулган Натанздагы уранды байытуу имараты жана Арактагы оор суу реактору эле. Вашингтон Тегеранды ядролук курал иштеп чыгаруу боюнча жашыруун программага ээ деп айыптады. 2003-жылы Иран Батыш мамлекеттеринин басымы астында өзүнүн жашыруун ядролук программасын токтотконун жарыялады.

АКШ сексенинчи жылдардан бери Ак үйгө келген администрациялар аркылуу Иранга каршы бир нече ирет экономикалык жаза-чараларды колдонду. Бул жаза-чаралар бир нече тармактарга байланыштуу болуп, алардын эң маанилүүлөрү нефть экспорту, соода-сатык айырбаштоо, активдерди тоңдуруу, акча которуулар, саякаттарга тыюу салуу, аскерий тармак жана инвестицияларга тиешелүү болгон. 2010-жылдан баштап Ирандын

атом жаатындагы окумуштууларына кол салуулар башталды. Ошол жылы Масьуд Али Мухаммадий өлтүрүлгөн болсо, 2011-жылы Мажид Шахриярий өлтүрүлдү. 2012-жылы Мустафа Ахмадий Рушан кол салуунун курмандыгы болду. 2020-жылга келип Мухсин Фахризада өлтүрүлдү. Бул кол салууларда Моссад айыпталды. Ал эми, яхудий вужуду ракеталары Саудиянын нефть объектилерине жетип барган Иранга таш ыртгытса жете турган аралыкта жайгашкан.

Иран ядролук келишими:

Бул келишим 5+1 форматында түзүлдү. Бул мамлекеттер: БУУнун коопсуздук кеңешинин туруктуу беш мүчөсү Америка, Россия, Кытай, Британия жана Франция + Германия менен ядролук программа үстүндө иш жүргүзүп жаткан Иран ортосунда болуп өттү.

Иран уранды байытуу жана сактоо боюнча чектөөлөрдү кабыл алууга, бир нече ядролук объектилерди жабууга же өзгөртүү жана эл аралык инспекторлордун сапарына уруксат берүүгө ыраазы болду. Иран санкциялардын бекер кылынышы анын кризиске учураган экономикасын бекемдейт деп үмүт кылган. Узак убакытка уланган сүйлөшүүлөрдөн кийин 2016-жылы январь айында келишим күчүнө кирди жана Трамп 2018-жылы Иран менен толук чечилген 2015-жылдагы ядролук келишимден чыгышын жана Тегеранга карата колдонулган санкциялар кайра күчүнө киргенин жарыя кылганга чейин уланды. Трамп Ак үйдө сүйлөгөн сөзүндө Иран менен түзүлгөн келишимди «кыйратуучу» деп сыфаттап: «Бүгүн Кошмо Штаттар Иран ядролук келишиминен чыгып жатканын жарыя кылам», - деген.

Ал тургай, яхудий вужуду Европанын колдоосу жана жардамы менен бир нече жылдардан бери бул программага сокку берүү менен коркутуп келген болсо да, бирок, Америка яхудий вужудуна каршылык кылды жана бул нерсени ишке ашыруудан тосту. Кошмо Штаттар Ирандын ядролук программасынан өзүнүн кызыкчылыгы үчүн пайдаланды. Эгер, бир аз артка назар салсак, ядро маселесиндеги сүйлөшүүлөр 2003-жылы башталгандан бери Америка ядролук объектилерге каршы эч кандай амалий кадамдарсыз жалаң гана жаза-чараларга этибар каратканын көрөбүз. Америка муну менен Европаны адаштырды жана яхудий вужудун ачуулантты. Ар ирет сүйлөшүүлөр болгондо Америка маселенин чечими катары эч кандай аскерий аракеттерсиз

кошумча жаза-чараларды сунуштады. Америка (Израилди) коркуудан тынчтандыруу үчүн бир нече ирет аралашты. Себеби, Америка Иран режими ордунда калышын жана ядро проблемасы ядролук бомбаларга жетип барбай турган даражада жалаң гана тынчсызданууну козгоого шылтоо болуп калышын каалайт. Ошол эле убакта маселени толук чечпейт. Тескерисинче, айтып өткөнүбүздөй, ал Американын Булуңдагы аскерий күчтөрүнүн турушун кеңейтүү үчүн Фарс булуңу мамлекеттерин коркута турган оюнчу бойдон калышын каалайт. Мындан тышкары, Ирандын ядролук куралын тыюуну жана андан коргонууну шылтоолоп, Түркия жана Борбордук Европада ракета системаларын орнотууда пайдаланат. О.э. бул коргоо министрлиги үчүн бюджеттин көбөйүшүн актоо үчүн да өтө керек.

Төрт араб борборун көзөмөлдөө жана Америка саясатына толук ылайыкташуу:

Хомейни бийликке келишинен мурун аны менен Америка ортосунда жашыруун сүйлөшүүлөр болгону сыр эмес. Жогоруда айтканыбыздай, ЦРУ жакында Америка администрациясы Парижде Хомейни менен алакада болгону о.э. ага бийликти алып берүү үчүн чөйрө даярдаганы жана армияны тизгиндегени жөнүндөгү документтерди ашкере кылды. Ал эми, массалык маалымат каражаттары аркылуу Иран менен Американын ортосунда душмандыкты күчөтүү, бири экинчисин чоң шайтан деп эсептесе, анысы мунусун карамүтөздүк огу деп аташы адамдардын үстүнөн күлүүдөн башка нерсе эмес... Себеби, вакиълик бүтүндөй башкача. Негизи, Хомейни Американы жана яхудий вужудун жек көргөн тарапкерлерине жазып-үйрөткөн ураандар аркылуу бийликке келишинен мурда да бул жасалма душмандык бар эле. Бийликке келгенден кийин бул жасалма душмандыкты дагы улантууну сахна оюну талап кылды. Хомейни бийликти ээлеген соң, сахна оюну ошол душмандык ролун улантууну талап кылды. Ошондо Хомейни режими «Америка – чоң шайтан» жана «колонизаторго каршы күрөшүү» сыяктуу ураандарды көтөрүп чыкты. Кийин жогоруда айтып өткөнүбүздөй, ыңкылапты экспорттоо туурасында сүйлөп, бардык күчүн Ирак жана араб мамлекеттери тарапка багыттады. Ошол убакта Ирандын чыгышында Советтер Союзунун баскынчы күчтөрү колдоп жаткан коммунисттик режим турган. Бирок, Хомейни кошуна мамлекеттеги коммунисттик бийликке каршы эч кандай роль аткарбады. Душмандык оюндарынан тышкары, 1979-

жылы 10-сентябрда Тегерандагы Америка элчилиги басып алынгандан кийин туткунга алынгандар маселеси Америка менен Иран ортосунда атайын уюштурулду. Кийин Хомейни Батыш империализмине душман катары көрүндү, катардагы адамдар болсо бул нерсеге алданды. Мунун артынан Хомейнинин позициясын бекемдөө, каршылаштарына сокку берүү жана эки тараптын ортосундагы алакаларды жашыруу максатында Иран менен Америка ортосунда дипломатиялык алакалар токтотулду. Кийинчерээк Америка булактары бул Американын спектакли болгондугу жөнүндө кабар беришти. О.э. Хасан Бану Садр «Ал-Жазира» менен өткөргөн маекте мындай деди: «Бул – америкалыктар менен келишүү жана алардын планы эле. Хомейни канааттандыргандан кийин муну кабыл алышкан».

Эки тарап 1981-жылы 20-январда «Алжир келишими» деп аталган келишимди түзүштү, ага ылайык туткунга алынгандар азат кылынды. Бул окуя Рейган Америка президенти болуп шайланган күнү жүз берди. Бул келишим эки тарап бири-бирин урматташы, бири-биринин ишине аралашпоо жана үчүнчү тараптын өкүлдүгү аркылуу эки мамлекеттин кызыкчылыктарын коргоо милдетин жүктөдү. Муну менен Америка Хомейни башчылыгындагы жаңы режимди тымызын моюнга алган болду. Кийин Ирандын тондурулган активдеринин жаңы режим талап кылган 12 миллиард доллары кайтарылды...

Эки тарап ортосундагы жашыруун алака жана спектакль ушул таризде уланды... Мына ушундай абал эки тарап үчүн пайдалуудай көрүндү. Анткени, Иран Америкага душмандай көрүнгөн соң, аны менен болгон алакалары жана багыттары Американын колонизаторлук долбоорлору алкагында болуп жатканын жашырган. О.э. бул долбоорду аткарууга көмөктөшүү үчүн аракет кылган. Америка да өзүн Иранга душман кылып көрсөтүп, ага каршылык кылды. Америка муну менен европалыктарды жана яхудийлерди кармап, региондогу кызыкчылыктарын жүзөгө чыгаруу үчүн Америка жана Батыштагы Иранга каршы коомдук пикирди чалгытты. Ирак согушу учурунда Иран ага караштуу жамааттарды тизгиндеп, Америка үчүн абалды туруктуу кылып берди. Америка 2006-жылы Саддам режимин кулаткандан кийин биринчи өкмөттү түзүүгө киришти. Бул өкмөткө Иранга көз каранды, берилген оппозиционер Нурий Маликий жетекчи болуп

дайындалды. Ирактагы саясий абалды азырга чейин Иранга көз каранды жамааттар башкарып келет.

Ал эми, Ирандын Сирия иштерине аралашуусуна келсек, эгер Америка тарабынан жашыл чырак жандырылбаганда ыңкылап сакчылары жана Хизбуллах Сирия режимин колдоо үчүн Сирияга кирмек эмес. Түпкүлүгүндө, Сирия режими Саддам режими сыяктуу БААСчылардан турат. Бул партия – илманий болуп, Исламга каршы кылмышкер партия. Иран режими болсо аны колдоп-кубаттап, Сириядагы мусулмандарга каршы кылмыштарды жасады. Аларды өлтүрдү, куугунтуктады жана азаптады. Ал эми, Америка согушту жана зомбулукту токтотууга чакыруу менен чектелди.

Ал эми, Яманда болуп жаткан окуяларга келсек, Иран «Америкага өлүм» ураанын көтөрүп чыкканына карабастан, Хусийлерди ачык-айкын колдоп-кубаттап жатат. Бирок, маалымат оюну дагы эле уланууда. Сирияда «каршылык» деген ураан болсо, Яманда «Америкага өлүм» урааны көтөрүлүп жатат. Америка бул ураандарга карабастан, Хусийлерди Ал-Каида сыяктуу террорист деп белгилебеди, тескерисинче, аларды саясий кыймыл деп атады. Америка элчиси Метию Тейлер 2018-жылы 18-сентябрда маалымат конференциясында мындай деген: «Биз саясий амалияттарга катышып жаткан жаматтарды айырмалап бөлөбүз. Хусийлер кыймылы улуттук сүйлөшүү конференциясына катышты жана мындан көптөгөн жакшы натыйжалар болду. Алардын өзүнүн саясий позициясы жана мыйзамдуу амбициялары бар...». Саудия тышкы иштер министри Файсал Фархан «Арабийя» каналы менен болгон маекте: «Саудия толук саясий чечимге жетүү үчүн ок атууну токтотууну жана Хусийлер менен саясий сүйлөшүү өткөрүүнү каалайт», - деди. Бул болсо, Яман калкына кылмыш кылган Хусийлерди келечекте бийликке алып келчү Американын каалаган нерсеси.

Жыйынтыктап айтсак, Иран режими мусулмандардын канын төккөн кылмышкер режим. Бул режим өзүнүн мазхабпарастык жана улуттук амбицияларын жүзөгө чыгаруу үчүн Америка саясатынын орбитасында айланды. Ал жалгандан Ислам кийимин кийип алган. Анын Исламга эч кандай алакасы жок, «Хизбуллах», «Ансаруллах», Аятулла Хомейни же исламий ыңкылап деп атайын исламий аталыштарды коюп алган. Түпкүлүгүндө, бул нерселер Ислам жана мусулмандарга каршы күрөшүү үчүн ойлоп табылган ураандар. Ирандыктар күчүүйү май кризиси, жумушсуздук, жакырчылык,

коррупция жана инфляциядан азап тартууда. Себеби, Иран бензинге болгон муктаждыгынын 40-50 пайызын импорт кылат. («Кудс» сайты, 2014-жыл, 28-март. «Иктисадийя», 2007-жыл, 7-январь). Бийлик бензиндин импортун көбөйтүүнү пландоодо. Ирандыктардын 95%ы накталай жардам программасына катталгандан эки күн өтүп, 2014-жылы март айында нефтинин баасы 75%га көтөрүлдү. Бул абал бийликти ирандык үй-бүлөлөрдү ушул жардамдан баш тартууга үндөө үчүн кампания баштоого мажбур кылды. («Арабийя», 2014-жыл, 27-апрель).

Иран калкы Батыштын артынан ээрчип бара жаткан, мусулман калкты Исламга эч кандай тиешеси болбогон улуттук мазхаб маселелерине сапарбар кылып жаткан о.э. талкалануу, бөлүнүү жана Батышка көз каранды болуудан турган Умматтын жарасын тереңдештирип жаткан Ирандын илманий режиминин акыйкатын аң-сезимдүү түшүнүшү керек. О.э. мусулмандар Иран акимдеринен айырмаланбаган, ал тургай, малайлыкта Иран акимдеринен да өткөн өз акимдеринин акыйкатынан кабардар болушу керек. Мындан тышкары, чечим Исламдын адилеттүү башкаруусунда экенин билиши зарыл. □

САНАРИП ВАЛЮТАЛАР

Амин Мустафа – Иордания

Санарип акчалар, электрондук акчалар, электрондук валюталар жана криптовалюталар сыяктуу аталыштарга ээ электрондук валюталар электрондук көрүнүштө гана болот. Алар башка валюталарга окшош айрым касиеттерге ээ. Мисалы, товарларды сатып алуу жана алмаштыруу үчүн иштетилет. О.э. алар ишеничтүү деп айтылат жана борборлошпогон. Т.а. аларды борбордук бийликке кайрылбастан алмаштыруу мүмкүн.

Санарип валюталар офис жараяндарын жана процедураларды электрондоштурууга негизделген электрондук банкинг же интернет банкингден айырмаланат.

О.э. санарип валюталарды чыгаруу адаттагы валюталарды чыгаруудан айырмаланат. Адаттагы валюталарды чыгаруу чек жардамында ишке ашырылат же аларды жасалма акчалардан айырмалоо үчүн атайын кагазга жана атайын ыкмада басылып чыгат. Санарип валюталарга келсек, алардын чыгарылышы казып алуу (minning) деп аталган жараян аркылуу ишке ашырылат.

Санарип валюталардын ушул касиеттерин кандай ишке ашыруу мүмкүн! Алар чынында эле ишеничтүүбү? Санарип валюталардын артында кимдер турат? Мындай валюталардын келечеги кандай? Шарият алар жөнүндө эмне дейт?

Санарип валюталар блокчейн деп аталган технологияга негизделет. Алардын кыймыл механизмин түшүнүү үчүн блокчейнди түшүнүү керек. Блокчейндин сөзмө-сөз которулушу (blockchain) – блоктор чынжыры болуп, ал маалыматтарды сактоонун коопсуз жана борборлошпогон усулу. Ар кандай модификацияларды ишке ашырууда текшерүү жана документтештирүү жараяндары коопсуз жана борбордук бийлик катышпай ишке ашырылат. Бир операция блок деп аталат. Ушул блоктор бири-бирине чынжыр сыяктуу байланган. Блоктор чынжыры же блокчейн ушул жерден келип чыккан.

Жөнөкөйлөштүрүү үчүн акчанын суммасын бир банк эсеп барагынан башкасына өткөрүүнү мисал кылса болот. Мында эсеп ээсин тастыктоо жана сумманын башка эсеп номуруна өткөрүлүшүн камсыздоо үчүн сиз алгач банкка барышыңыз керек. Блокчейн жана санарип валюталарда болсо каалаган өлчөмдү борбордук орган же үчүнчү адамга кайрылбай бир эсептен экинчисине өткөрүү мүмкүн. Эсеп ээсин ага тиешелүү электрондук ачкыч

аркылуу тастыктап алуу мүмкүн болот. Анткени, бул ачкыч анын эсебине өткөрүүнүн жалгыз усулу.

Акча которууларды жөнөткөндүн же кабыл алгандын өздүгүн билбестен жана бул иштерди көзөмөлдөөчү борбордук бийлик же үчүнчү тараптын катышуусу жок ишке ашыруу идеясы ушул акча которууларды укуктук көзөмөлсүз жана эч кандай төлөмсүз ишке ашырылышын жеңилдетүүгө жардам берди. Мына ушул нерсе санарип валюталардын жайылышынын эң маанилүү себептеринин бири болуп калууда. Көптөгөн мыйзамсыз операциялар төлөмдү санарип валюталар аркылуу ишке ашырууну талап кылууда. Ошондуктан, мамлекеттер жана алардын коопсуздук мекемелери адамдарды куугунтуктай алышпайт. Мисалы, бүгүнкү күндө компьютерде файлдарды шифрлей турган жана кийин санарип валюталарда төлөмдү талап кылган төлөм программасы вирусу кеңири жайылган. Санарип валюталардын айырбаштоосун «терең тармак» же «караңгы веб-даркнетте» да активдүү.

Санарип валюта компьютерлерде ишке ашырыла турган татаал жана жай эсептөө жараяны болгон казып алуу (minning) жардамында иштелип чыгышы да мүмкүн. Андан кийин аны интернеттеги «электрондук капчыкта», же жеке түзүлүштө, же эске сактоо карталарында сактоо мүмкүн болот.

Бүгүнкү күндө санарип валюталардын соодасы үчүн атайын платформалар эбак эле иштелип чыккан. Биткоин баасына карасак, 2011-жылы бир биткоиндин баасы 31 доллар эле. 2016-жылы 600 доллар, 2017-жылы 19000 доллар, 2021-жылы 64000 долларды түзгөн. Анын баасы дагы эле көтөрүлүп жана төмөндөп турат. Ошондуктан, ал тез пайда көрүүнү арзуу кылгандарды жана акчасын сактоону каалагандарды өзүнө тарткан элементке айланды.

Биткоин биринчи жана эң белгилүү санарип валюта болуп эсептелет. Бирок, аны ким ойлоп тапканы белгисиз. Ал биринчи ирет «Сатоши Накамото» каймана аты астында жарыяланган. Ал адамбы, же мамлекетпи, же разведка кызматыбы, белгисиз. Ал тургай, анын япон же япон эместиги да белгисиз. Бирок, андан башка бир нече санарип валюталар бар, алардын негиздөөчүсү жана артында турган адамдар белгилүү. Мисалы, Ethereum, Ripple XRP, Litecoin жана Coin Doge валюталары.

Техникалык жактан жаңы валюталарды оңой эле жаратуу мүмкүн. Ал эми, жаңы валютаны жаратуу жараянына ылайык, аны

биржага киргизүү үчүн кээ бир жөнөкөй эрежелер жана белгилүү бир ишеним талап кылынат. Ушул жаңы валюталар көбүнчө алдамчылык жана алдоо үчүн болжолдонгон болуп, адамдарды өзүнө тартып жатканы нерсе – бул алардын тез пайда келтиришинде. Эгер, жарыя кылынган убакта санарип валюта 0.1 долларга сатып алынып, кийин 2 долларга көтөрүлдү деп эсептесек, бул валютанын ээсинин капиталы 20 эсе көбөйгөнүн түшүндүрөт. Бул фикир менен адам өзүн бардык негиздүү жана чыныгы коркунучтарга салып болсо да, ошол өсүп жаткан валюталарды сатып алат.

Соода майдандарында баарына белгилүү болгон алдоо ыкмасы да бар, бул чоң жана таасир көрсөтүүчү соодагерлер тарабынан ишке ашырылат. Себеби, Догекондин баянын алып каласак, белгилүү миллиардер Илон Маск ошол Догекон жөнүндө бир нече ирет сүйлөгөндө жана твит жазганда белгилүү болду. Бул жагдай анын баасы ракета тездигинде көтөрүлүшүнө алып келди.

Бул жерде коопсуздук жагынан олуттуу тынчсыздануулар да бар. Мисалы, эгер жеке ачкыч капчыкка кошулса, андагы акчаларды кайтарып болбойт. Же жеке ачкыч уурдалган болсо, ушул капчыкта болгон бардык акчалар өткөрүп алынышы же капчык ишке ашырылган бардык операцияларды табуу мүмкүн болот. Мындан тышкары, эгер капчык ээси белгилүү болсо, ал ишке ашыра турган бардык операцияларды билип турасыз.

Мыйзамсыз операциялардын очогу жана аларды көзөмөлдөө механизми жок болгондуктан, көптөгөн мамлекеттер бул валюталарга тыюу салышты. Иордания борбордук банкынын директору Адил Шаркас бул туурасында мындай дейт: «Аларда сот органдары менен түзүлгөн келишимдерге каршы даттануу укугун жана кардарлардын өлүм же жоготуу абалдарында аларды мурас кылып алуу мүмкүнчүлүгүн кепилдей турган укуктук негиз жок. Мындан тышкары, акча адалдоо жана террорчу уюмдарды каржылоо операцияларынын коркунучу бар».

Ошондуктан, баасы өзгөргүс жана жогору ишенимге ээ валюта жаратууга кээ бир аракеттер болгон. Ушул аракеттердин эң белгилүүсү 2019-жылы Фейсбук жетекчилиги тарабынан «Visa», «MasterCard» жана «eBay» сыяктуу эл аралык компаниялардын чоң топтун катышуусунда жарыяланган «Libra» валютасы болду. Бул валюта 2020-жылы ишке түшүшү күтүлгөн, бирок, бул аракет ийгиликсиз аяктады. Себеби, «Libra» тобунун көпчүлүк

компаниялары долбоордон чыгууну жарыя кылышты. Ыктымал бул долбоордун себеби идея укуктук жана коопсуздук жагынан даяр болбогонунда.

Түпкүлүгүндө, санарип валюталар пайдасыз товар, алар компьютерде сакталган маалыматтар болуп эсептелет. Алар өзүнчө эч кандай мааниге ээ эмес. Бирок, аларга кыймат жана баа берген нерсе – бул адамдардын шашкандыгы. Алар кыйматын аныктап болгус товарлар. Алардын кепилдиги жок о.э. алдамчылык жана алдоого дуушар болот. Ар кандай белгисиз товарды сатып алууга жана сатууга тыюу салган шарый далилдерге ылайык, аларды сатып алуу жаиз эмес. Имам Муслим өзүнүн сахих топтомунда Абу Хурайрадан чыгарган ушул хадис мисал болот:

«نَهَى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَنْ بَيْعِ الْحَصَاةِ، وَعَنْ بَيْعِ الْعَرَرِ»

«Расулуллах ﷺ таш атуу жолу менен түзүлгөн соода келишимдеринен жана гарар-белгисиз соода келишимдеринен кайтарды».

Түпкүлүгүндө блокчейн алгоритмдеринин инновациясы чоң пайда алып келе турган жана адамдар үчүн көптөгөн пайдалуу программаларга ээ мүмкүн болгон ажайып ийгиликтердин бири. Ал эми, Батыштын капиталисттик мүнөзү ар бир нерсени – ал тургай, анын кыйматы болбосо да – иштетүү жана сатууга негизделген. Ушул себептен улам, акча которуулардын ыңгайлуулугун жана коопсуздугун камсыздай турган санарип валюталар идеясы капиталисттик мүнөздүн этибарынан четте калбады.

Капиталисттик Батыш дүйнөсү үчүн эң маанилүү нерсе – бул пайда. Бир нерсенин сатып алуучусу болсо, ал пайдалуу деп эсептелинет. Сатып алып жаткан кишиге ошол нерседен пайда бар же жоктугу мааниге ээ эмес. Бул нерсе баарына белгилүү. Себеби, Батыш дээрлик пайдасы болбогон, тескерисинче, коом же адамдарга зыяны болгон көптөгөн товарларды үгүттөй берет. Алар көп акча тапкан адамды ийгиликтүү деп эсептешет. Ал тургай, коомго зыян келтирип жаткан болсо да, мыйзамга тескери иш кылбай жатабы, демек ушул жетиштүү дешет.

Ал эми, Исламда Аллах Таала коомго зыян келтире турган нерсени харам кылды. Мисалы, ал бузуку жана зыяндуу иштерди, үй-бүлөнү бузуп, тууганчылыкты үзө турган иштерди, алдоого негизделген мамилелерди, өзү ээ болбогон нерселерди сатууну, рибаны жана кумарды харам кылды.

Түпкүлүгүндө, биз, мусулмандар, саясий жана экономикалык Исламды күчтүү түрдө алга сүрүшүбүз жана Батыштын артынан сүйрөлүп жүрбөшүбүз керек. О.э. кабыл алууга мүмкүн болгон маданий көрүнүштөр менен эрчүүгө тыюу салынган Батыш хазаратын айырмалап алышыбыз керек. Абу Саидден риваят кылынган хадисте Расулунан ﷺ айтат:

«لَتَتَّبِعَنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شَيْراً بِشَيْرٍ، وَذِرَاعاً بِذِرَاعٍ، حَتَّىٰ لَوْ سَلَكَوا جُحْرَ ضَبٍّ لَسَلَكَتُمُوهُ»

«Силер мурункулардын жолун изме-из, карышма-карыш ээрчийсинер. Ал тургай, алар кескелдириктин ийинине кирсе, силер да киресиңер». □

ДЕМОКРАТИЯЛЫК БАТЫШТАГЫ САЯСИЙ ПОПУЛИЗМДИН КҮЧӨШҮНҮН АКЫБЕТТЕРИ

Абдуллах Абу Такий
Мубарек Фалестин жери

Акыркы кездерде Батыштын саясий чөйрөлөрүндөгү талкууларда о.э. ал жерде болуп жаткан шайлоолордогу саясий түшүндүрмө жана талдоолордо популизм сөзү күн сайын жайылып барууда. Мисалы, Британиянын Европа Союзунан чыгуу (Брексит) жараянында жана АКШдагы акыркы президенттик шайлоодо да бул сөз айтылды. Ко-ош, бул аталыштын мааниси жана мындан көздөлгөн максат эмне? Анын эң көзгө көрүнгөн саясий касиеттери, пайда болуу себептери жана таасири эмнелерден турат?

Популизмдин аныктамасы. Оболу популизм менен белгилүүлүктүн ортосундагы айырманы ажыратып алуу керек. Белгилүүлүк калк тарабынан жасала турган булак. Бул, адамдар кимдир бирөөнү кадырлашын жана сүйүшүн түшүндүрөт, ошондуктан, ал өтө белгилүү дешет. Популизм аталышы болсо, бул бир түрдөгү саясий идеология же бир түрдөгү саясий агым болуп, Батыш коомунда саясий кайрылууга алып барат. Бул саясий агым өзүнүн саясий кайрылуулары аркылуу бийликтеги коррупциялык элитага о.э. саясий, экономикалык, сакафий жана басма сөз «мекемесине» каршы элдин кызыкчылыктарын коргоп жатканын айтат. Алар өз кызыкчылыктарын, айрыкча, ири компаниялардын, чоң мамлекеттердин же мигранттар сыяктуу башка жамааттардын кызыкчылыгын элдин кызыкчылыгынан жогорку койгондуктан айыпталышат. Принстон университетинин изилдөөчүсү Марк Флёрбей популизмди мындай түшүндүрөт: «Популизм – харизматикалык (өзгөчө касиеттерге) ээ саясатчылардын салттуу демократиялык институттарга каршы болгон массалык кайрылууда түздөн-түз элдин колдоосун издеши». Алар саясий максат үчүн адамдардын сезимдерин жана фикирлерин манипуляция кылышат. О.э. алар өздөрүн чыныгы улуттук добуштун ээлери, катардагы жарандардын, же алар айткандай, «унутолган класстын» өкүлдөрү деп билишет. Ал эми, Петит Роберттин (2013-жылдагы) сөздүгүндө популизм мындай түшүндүрүлөт: «Популизм – бул массалык класстарга каратылган, режимди жана аткаминерлерди о.э. элитаны сындоого негизделген саясий кайрылуу». Мына ушундай саясий түшүнүк аркылуу бул популизмден, адатта, адамдарды өзүнө тартууга чебер жана харизматикалык мүнөзгө ээ өзүнө

тартуучу адам пайдаланат... Ал саясий партияларга, алардын программаларына жана адаттагы саясий каражаттарга каршы өзүнүн жеке бийлигин бекемдөө жана кайра экинчи ирет шайлануу максатында өзүн элдин каалоосунун өкүлү кылып көрсөтөт.

Популизмдин максаттары. Популист саясатчы (жана популисттик саясат) демократиялык мекемелерге жана таасирдүү саясий элиталарга каршы туруп, аларга душмандыгын жарыялайт. О.э. ал коомдогу катардагы, саясаттан алыс адамдарга кайрылып, аларды өзүнө тарткан ураандар аркылуу шайлоо алдындагы өзүнүн максаттары жана өкүмдар күчтөрдүн тең салмактуулугун өзүнүн пайдасына өзгөртүү үчүн топтойт. Австриянын оңчул Азаттык партиясынын жетекчиси, популист Норберт Хофер айткандай, популист үчүн адамдардын позициясы эмес, добушу керек. Ал 2016-жылы Австрияда өткөн президенттик шайлоодо өз атаандашына минтип кайрылган: «Сенин артыңда өнүккөн коом турган болсо да, катардагы калк мени менен бирге». Ошентип, популизм Батыштагы шайлоолордо жеңишке жетүү о.э. саясатчылардын бийлик жана саясаттагы өмүрүн узартууда негизги каражат болуп эсептелет.

Популизмдин пайда болуусунун жана күчөшүнүн себептери. Капиталисттик Батышта саясий (социалдык, экономикалык жана сакафий) популизмдин пайда болушу о.э. популисттик ураанга ээ улуттук оңчул партиялардын көбөйүшүнө жана өнүгүшүнө себептер:

Биринчиси: Батыш коомунда индивидуализм жана жеке кызыкчылык баалуулуктарынын өнүгүшү. Бул нерсе аларды өзүнүн тар чегараларына жана жеке кызыкчылыктарына байланып калууга мажбур кылат.

Экинчиси: Батышта өздүк жана нафс тенденцияларынын жанданышы, аз сандуу улуттар, алардын башкалардан коркушу, мунун натыйжасында текчилдиктин жаралышы.

Үчүнчүсү: Батыш мамлекеттериндеги демографиялык илдет, бул жагдай жергиликтүү эмес жарандардын, мигранттардын жана качкындардын пайдасына болуп жатканы.

Төртүнчүсү: саясий жана сакафий алсыздыктан тышкары сакафий плюрализм жана чектен ашык глобалдашуу сыяктуу Батыш коомундагы өзгөрүүлөр. Эркиндиктен келип чыккан жаман түшүнүк себептүү ахлак жана баалуулуктарда кеңири жайылган бузулуулар жөнүндө сүйлөбөсө да болот.

Бешинчиси: экономикалык ишеничсиздик, өсүүнүн алсыздыгы жана Батыштагы дефляция, адамдар ортосунда киреше жана байлык жаатында теңсиздиктин күчөшү, мунун акыбетинде нааразылыктын көбөйүшү. Европа Союзунун саясий изилдөөлөр боюнча директору Мартин Пол мындай дейт: «Европада популисттик партиялар пайда болушунун себептеринин бири – бул коомдогу чыныгы кризистер, мисалы, 2011-жылда «суверендүү карыз кризисине айланган банк кризиси». Популисттер коомдун бул кризисинде саясий элитаны же бай банкирлерди айыпташат».

Алтынчысы: оппортунист популисттердин – Макрон Францияда кылгандай – калк «Исламизм» жана «Исламий сепаратизм» сыяктуу жалпы коркунучка каршы турушу керек деген адаштыруулар аркылуу катардагы шайлоочулардын добушун алуу аракети.

Жетинчи: Батыштагы адамдар арасында «саясий партиялар бири-бирине окшош, бири-биринен дээрлик айырмаланбайт, алар пайдасы аз жана жүргүзүп жаткан саясаты бузуку» деген түшүнүк жана сезимдин күчөшү. Айрыкча, алар саясатчылардын паракордугу коомчулуктун аларга болгон ишенимине зыян жеткирип жатканына күбө болушууда. Адамдар ал тургай институционализм (экономикадагы багыттан) четке чыгышса да, жаңы түрдөгү жетекчини издөөгө катуу көңүл буруп калышкан.

Сегизинчи: Батыш коомундагы мабдаий кыйроо. Татаал саясий жана социалдык маселелер жана проблемалар үчүн көбүнчө ишке ашкыс өтө жөнөкөй идеяларды сунуштаган популист саясатчылар адамдар тарабынан колдоп-кубатталып жатканда бул кыйроо дагы да ачык-айкын байкалат. Популисттер «Биз эл менен биргебиз», «Бүткүл бийлик элдик», «Франция француздардыкы», «Америка ак түстүү америкалыктардыкы», «Америкалыктардын арзуусун коргогула» деген сыяктуу жалган, алдамчы жана тышы жалтырак ураандарга таянышат. Бирок, бийликти ээлеген соң, натыйжалуу жана анык чечимдерди сунушташпайт.

Популизмдин касиеттери жана популисттердин жолу

Биринчиден: популизм аталышы көбүнчө кемсинтүүчү мааниде иштетилет. Т.а. саясатчылар шайлоо алдындагы кызыкчылыктары үчүн адамдардын коркуусун жана кайратын тизгиндеп-башкарышат, ушул себептен аларды сыңдоо жана каралоо максатында ушундай мааниде иштетилет. О.э. жаман кулк-мүнөз же саясатчыларга таандык болбогон орой аракеттер популист

лидерге байланыштуу болгон эң көзгө көрүнгөн касиеттер. Буга Дональд Трампты мисал кылса болот.

Экинчиден: популизм демократиянын бир бөлүгү болсо да, бирок, Батыштагы популист күчтөр ал жердеги демократиялык саясат үчүн чоң коркунучка айланган. Популизм өз билемдиктин бир түрүнө айланып, өтө улутчулдук, шовинизм, текчилдик, ксенофобия, адам укуктарын тебелөө, четтен келген жамааттар жана аз сандагы улуттар о.э. мигранттарды айыптуу кылуу менен айырмаланып турат.

Үчүнчүдөн: популизм жетекчинин өкүмдарлыгын бекемдөө, анын ийгиликсиздиктеринен коомчулук көңүлүн буруу же ар түрдүү саясий проблемалардын акыйкатын жана себептерин элден жашыруу үстүндө иштейт. Популист лидер туруктуу түрдө элитага жана түзүмгө чабуул кылуу абалында турат. Ал чаташ демократиялык режимдерди жек көрүүгө тарапкер болуп, тынымсыз өзүнүн саясий атаандаштарын саткын катары сүрөттөп турат. Анын популисттик кайрылуусунун мазмунуна келсек, ал дайыма кол салуучу болуп, фикирлер жана саясаттагы негативдиктен турат. Бул бир жактан, башка жактан болсо, популист өзүн мекеме эместигине, «эл» экенине адамдарды ишендирүүгө аракет кылат. «Унутулган» катардагы адамдардан маска катары пайдаланып, мекемени төмөн карайт. Мындан тышкары, Твиттер жана Фейсбук сыяктуу социалдык тармактар аркылуу шайлоочулар менен түздөн-түз сүйлөшөт. Трамп «Уолл Стритте» 2016-жылы мындай деп жазган: «Кичине бир ууч элита тарабынан ондогон жылдар уланган бузгунчу башкарууга карата көрүлө турган жалгыз чара – эл туура, өкүмдар элита болсо туура эмес деп, мамлекетке тиешелүү ар бир маанилүү маселеге элдин каалоосун жүктөө...». Чамасы, адамдарды аны шайлоого түрткөн нерсе ушул сөз себеп болгон болсо керек.

Төртүнчү: популисттик партиялар саясий спектрдин көздөлгөн жайында болушу мүмкүн. Мисалы, алар оңчул партия болуп, «Улуттук популизм» жана «Оңчул улутчулдар» деп аталышы мүмкүн. Алардын жетекчилери авторитардык, ал тургай фашисттик болушу мүмкүн: Франциядагы Марин Ле Пен, Венгриядагы Виктор Урбан, Америкадагы Дональд Трамп, Германиянын «алтернатива» партиясы, Италиядагы «Беш жылдыз» кыймылы, Нидерландиядагы «Азаттык үчүн» кыймылы, Британиядагы «Эгемендүүлүк» партиясы жана Австриянын «Эркиндик» партиясы сыяктуу. Булардын баары

авторитардык о.э. мигранттарга жана чет элдиктерге каршы болуп, дайыма алыстатуу, бөлүү саясаттарын алга сүрөт. Алар Испаниядагы «Подимос» жана Грециядагы «Сириза» сыяктуу солчул популисттер болушу да мүмкүн. О.э. популисттер Латын Америкасындагы бир нече мамлекеттерде да жүзөгө келди, мисалы, Венесуэладагы Уго Чавес сыяктуу. Осло университетинин профессору Касс Модинин айтымында: «Бүгүнкү күндөгү эң ийгиликтүү популисттер оңчулдар, өзгөчө Европадагы чектелген экстремист оңчулдар».

Бешинчи: популизм өзгөчө тартиптүү форма эмес. Бардык популисттик партиялар күчтүү харизматикалык лидерге негизделбеген, алардын баары да уюшкан жана тартиптүү эмес. Мындан тышкары, популизм саясат менен алектенүүнүн өзгөчө услугу эмес.

Жетинчи: популист партиялар кеңири жайылып, акыркы он жылды таасирдүү болуп калды. Статистикалык маалыматтарга ылайык, 90-жылдарда 7% болгон популисттик партиялардын белгилүүлүгү 2018-жылга келип 25%дан ашкан. Оливер Эхл мындай дейт: «Европадагы популизм бүгүн саясий жана социалдык бекем күчкө айланды. Ал тургай, ал бийлик эшиктерин кагып жатат». Популизм Батышта жугуштуу болуп калды. Бүгүнкү трансчегаралык санарип массалык маалымат каражаттары кылымында тездик менен бир жайдан башкасына көчүп өтүүдө.

Сегизинчи: популисттер кээде консервативдүү жана диний проблемаларга, темаларга жана маселелерге жакын болушат. Мекемелер болсо, адатта адамдарды алдоо, динден пайдалануу жана манипуляция кылуу үчүн евангелисттер сыяктуу диний топтор менен союз түзүшөт. Экөөсү тең адамдар менен түздөн-түз сүйлөшүүгө о.э. алардын акылдарына эмес, сезимдерине кайрылууга умтулат.

Батыштагы Исламга каршы популизм. Батыштагы Исламга каршы чабуул алардын популизмге ынтаалыгынан кабар берет. Ошондуктан, алар акыйкат жана анын ээлерине душмандык кылышат. Популисттер шайлоолордо Исламды каралоодон негизги карта катары пайдаланышат. Мисалы, популист Макрон 2021-жылы 23-июлда Франция парламенти кабыл алган «Исламий сепаратизмге» каршы күрөшүү долбоорун жарыялады. Макрон: «Ислам өлкөбүзгө эле эмес, бүткүл дүйнөгө кризис алып келе турган дин», - деди. Австриялык кеңешчи Себастьян Курц Исламды:

«Биз Европада болушун каалабаган оорулуу идеология», - деп сыфаттады. (2021-жыл, 26-июль). Нидерландда өзүнүн популизмдин Исламга душмандык негизинде курган Герт Вилдерс шайлоочуларына «Исламдан тазалануу министрлиги» деп аталган жаңы министрлик түзүүнү убадалады. (2021-жыл, 9-январь). Дүйнө популисттеринин жетекчиси Трамп шайланышы алдында Би-Би-Си менен болгон маегинде: «Ислам бизди жаман көрөт деп ишенемин», - деди. (2015-жыл). Батышта кафир капиталисттик логиканы чын дилден көрсөткөн популисттик саясий агым бүгүнкү күндө бузгунчу илманий капитализм менен акыйкат Ислам дини ортосундагы хазарат согушун көөдөлөнтүп жатат. Бирок, Аллахтын урухсаты менен жакында Ислам капитализмди жок кылат.

Тыянак: Батышта популизмдин күчөшү – бул либерал капиталисттик түзүмдүн ийгиликсиздиги.

Шек-күмөнсүз, бүгүн Батыш болуп көрбөгөндөй көбүрөөк жана бардык тармактарда терең мабдаий кризисти башынан өткөрүүдө. О.э. ал чириген либерал идеяларынын, айрыкча, эркиндик, материализм жана күчтүүлөр үчүн күрөшүү идеяларынын азабын тартууда. Шексиз, Батышта оңчул популист кыймылдардын сезилээрлик даражада күчөшү Батыштагы демократиялык түзүмдүн ийгиликсиздигине ачык-айкын далил болот. Бул агымдар дайыма ал жөнүндө катуу сөздөрдү айтып келген мыйзам жана мамлекетке каршы турат. Баарын текчилдикке, экстремист тар улутчулдукка жана авторитаризмге чакырат. Ушул жагынан да, ал өзүнүн саясий өмүрү жана бийликте калышы үчүн Исламга болгон душмандыгын токтотпойт.

Батыш бүгүн популизмге берилип, аны менен ооруган. Ошондуктан, популизм Батышта сан жана сапат жагынан өсүп барууда. Ал Батыштагы демократиялык режимдердин келечегин белгилеп бериши мүмкүн. Популизм Батыш режимдерине негиз салган саясий базаны силкинтүүгө аракет кылууда жана өкүмдар режимдердин туруктуулугуна кыйратуучу таасир көрсөтүүдө. О.э. жек көрүү, экстремизм, текчилдик, кемсинтүү, алсыз жана бечараларды акаарат кылуу сыяктуу илдеттер жаман даражага жетиши менен коркунуч салууда. Буга саясатты калыптандыруу жана коом проблемаларын чечүү жоопкерчилигин өз мойнуна алууда демагогиялык популисттик саясаттын күчөшү себеп кылып көрсөтүлүүдө. Популизм жана анын колдонулушу адамзатка каршы бардык саясий кылмыштарды баштоо үчүн жетиштүү тажрыйбага

ээ. Бул болсо, алардын жасалма демократиясын ачыктайт. Батыш коомунда күчөп жаткан бөлүнүү илманийлик турмушту башкарууда ийгиликсиз экенин көрсөтөт. Эмнеге андай болбосун? Акыры Макиавеллинин жолдоочулары коррупцияны жок кылууга кудуреттүү эмес. Себеби, алардын жалгыз максаты – өзүнүн саясий бийлигин жана жеке кызыкчылыктарын камсыздоо.

Либерал Батыш өлүм төшөгүндө жатат. Батыштагы турмуштун бардык тармагында болуп жаткан ойрондулуктар, популизмдин күчөшү бул түзүмдүн т.а. демократиялык илманий түзүмдүн маңызынын ажырагыс бөлүгү. Бул түзүм кимге колдонулган болсо, аларды эң бактысыздарга айлантты. Анын эсепсиз бузукулугу өзүнөн келип чыккан. Аллахтын урухсаты менен бул түзүмү анын өлүмүнө жана кыйроосуна себеп болот. Тынчтандыруу жана жамоо ага пайда бербейт. Ал чоңоюп, эгин жана урпак-муунду ойрон кылды. Ушул күнгө чейин Ислам жана анын мамлекетин көөдөлөнткөн хазарий альтернатива анын каршысында чыкпай жатканы ага бир канча мөөнөт жашоо мүмкүнчүгүн берүүдө.

Биз бүгүн Америка жана Европа мабдаий жактан алсыраганына күбө болуп турабыз. Ислам Умматы ушул ыңгайлуу учурдан пайдаланып, чиреген либерал мабдага каршы күрөш алып барышы жана анын бүткүл саясий аракетинде сөзү амалына ылайык келбешин ачып таштоодо кайраттуу аракет кылышы керек. Себеби, бул капиталисттик элиталардын өз калктарына карата кайдыгерлигин жана аларды эксплуатация кылышын о.э. бузгунчу мабда аркылуу өз калктарына бузгунчулук таратып жатканын ачып таштоо үчүн ыңгайлуу мүмкүнчүлүк.

Мусулмандар бүткүл дүйнөгө чыныгы альтернатива катары исламий мабданы көрсөтүүсүнүн убагы келди. Алар Ислам өкүмдөрүнүн улуулугун о.э. өз калкына садак жана анын укуктарына коргогон акимдердин адилетин көрсөтүүлөрү керек. Ушул акимдер Батыштагы бузгунчу саясатчылар сыяктуу кайра шайлануу маселелери менен алектенбейт жана өз кызыкчылыктары үчүн адамдарды алдап, алардын сезимдери менен ойношпойт. Себеби, Ислам илманий Батышта болгондой коомдо бири-биринен айырмаланбай турган, бири-бирине каршы күрөшүп, зулум кыла турган бөлүнүүгө жол бербейт. Исламда Батыштагыдай популизмди кесип кылып алган, улутчулдук, текчилдик жана башкаларды кемсинтүүнү үгүттөй турган акимдер болбойт. Тескерисинче, Исламдагы акимдер өз Роббисин ыраазы

кылуу жана динине кызмат кылуу үчүн адамдарды фикир жана жакшылык менен башкарат. Абу Марям Аздий риваят кылган хадисте Расуллалх ﷺ айтат:

«مَنْ وَلَّاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَاحْتَجَبَ دُونَ حَاجَتِهِمْ وَخَلَّتْهُمْ وَفَقَّرَهُمْ،
اِحْتَجَبَ اللَّهُ عَنْهُ دُونَ حَاجَتِهِ وَخَلَّتْهُ وَفَقَّرَهُ»

«Аллах Азза ва Жалла кимди мусулмандарга башчы кылса, бирок, ал алардын муктаждыгын камсыздоодо жана алардын жакырчылыгын, жетишпестигин жоюуда кайдыгер болсо, Аллах да анын муктаждыгын камсыздоодо жана анын жакырчылыгын жана жетишпестигин жоюуда аны кайдыгер калтырат». Абу Давуд риваяты. □

УММАТ ЖАШТАРЫ ЖАНА АКЫЛ КАЛЧАБАГАН (АКЫЛЫ КЫСКА) МУУНДУН КАЛЫПТАНЫШЫ

Абу Низар Шамий

«Мен жаш жигит болгонумда, эгер ошол күндөргө жетсем сага күчтүү жардам бермекмин». Бул, Варака ибн Навфалдын Пайгамбарыбыз ﷺ дан биринчи пайгамбарлык башаратты укканда айткан сөздөрү. Бул карыянын: «Эй Мухаммад, кана эми ошондо жаш жигит болсом, сага жардам берсем», - деген арзуусу ишке ашпады. Бирок, бүгүн бул Мухаммад ﷺ Умматы арасындагы миллиондогон жаштардын мүмкүнчүлүгүндөгү иш. Варака ибн Навфал Расулуллах ﷺ га «Эй Мухаммад сенин даъватың жаштарга муктаж, даъватыңа жардам берүү алардын аракетине, аң-сезимине, күчүнө жана жогорку айкөлдүгүнө муктаж» деген.

Расулуллах ﷺ ушул анык акыйкатты түшүндү. Куръани Каримдеги каарман жаштар жөнүндөгү кыссалар ага күч берди. Андай кыссалардын биринде мындай делет:

قَالُوا سَمِعْنَا فَتَى يَذْكُرُ هُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ

«Алар(дын айрымдары) айтышты: «(Кудайларыбызды) айыптап жүргөн Ибрахим деген бир жигитти уккан элек»

[21:60]

Ал жаш жигит Ибрахим эле. Айылда андан башка ким буттарды сындырмак эле? Баарынын оозунда Ибрахим, бардык жарчылар анын жахилият режимдин саясатына каршы чыкканы жөнүндө таратты. Жаш жигит коомго о.э. анын акимдерине, саясатына, жарчыларына жана адаттарына каршы күрөш баштады. Ал тургай, анын атасы да ага каршы болду, аны менен бирге пайгамбар жок эле жана ага пайгамбарлык вахий али келбеген эле. Ал мазмунсуз жашоого ыраазы болбоду. Маанисиз жашоону, кулдар жана айбандар жашоосун четке какты. Ал алар менен талкуулашты жана акыйкатка чакырып аларды куткарууга аракет кылды.

Куръани Карим андай жаштарды сыймыктануу жана мактоо менен эске алат:

﴿مَّ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا﴾

«Али сен Кахф жана Битик - Жазуу ээleri Биздин аяттарыбыздын эң ажайыбы деп ойлогондурсуң?» [18:9]

Эй Мухаммад таң калба:

﴿لَيْسَ فِيهِمْ قُوَّةٌ أَمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزَدْتَهُمْ هُدًى﴾

«Алар Раббилерине ыйман келтирген жана Биз ыймандарын арттырган жигиттер» [18:13]

Аллахка ант болсун, жаштардын ыйманы ажайып иштерди жаратат. Саны ондон ашпаган жаштар мамлекетке каршы турууга бел байлашты. Зулумга ыраазы болушпады, үндөрүн өчүрүүсүнө жол беришпеди жана курмалануу жашоону каалашпады. Тескерисинче, алар менен Пайгамбар болбосо да, өз мабдасы жана рисалаты үчүн жашашты. Булардын баарына карабастан, үмүтсүз болушпады, тескерисинче, туруп, биздин Роббиз асман жана жердин Роббиси дешти... Себеби, аракетти токтоткон жана кайдыгер кимселер жеңишке жетишпейт. Эгер, ошол жигиттер биздин заманыбызда болушканда, биз жашап жаткан бул жахилиятты өзгөртүү үчүн бел байлап ордуларынан турушмак.

Аллах адашууга каршы чыккан бул жаштарды бизге эстетип, Роббилерине ыйман келтирген бүгүнкү жаштар аракетке келип, залымдердин бетине акыйкатты айтууну талап кылууда. Аллахка ант болсун, мына ошондо Куръани Карим ошол жигиттердин зикрин түбөлүк кылгандай силердин да зикриңерди түбөлүк кылат. Аллах Таала алардын ыйманын кубаттандыргандай силердин да ыйманыңарды кубаттандырат. Мындан тышкары, Аллах Таала аларга күндү моюн сундуруп, кийин күн алар үңкүрдө жатканда, алардын оң жана сол тарабынан айланып өткөнү, периштелер аларды оң жана солго айлантып турганы, карамүртөздөрдүн көзүн аларды көрбөй сокур кылып койгондой Аллах биздин жаштарга да өз периштелерин моюн сундуруп берет.

Оору жана кыйын учурларда Пайгамбарыбыз жаштарга таянды. Ошондуктан, Расулуллах ﷺ Зайд ибн Сабитке: «Эй Зайд, яхудийлердин тилин үйрөнүшүңдү каалаймын, себеби, яхудийлерге кат жаздырганда, муну яхудий (туура) жазышына ишенбейм», - деди. Ошондо Зайд алардын тилин он жети күндө үйрөнүп алды. Расулуллах ﷺдин: «Кат туурасында яхудийге ишенбейм» деген сөзү Зайддын он жети күн уктабашына жана тынчтанбашына жетиштүү болду. Натыйжада, ал яхудийлерге кат жазуу боюнча Пайгамбарыбыздын котормочусуна жана алардын фитналарына карата ойгоо кулагына айланды. Ошондо Зайд болгону он алты жашта болуп, Расулуллах ﷺди кыйнап жаткан проблеманы чече алды.

Эй, бүгүнкү күндүн жаштары, мүмкүнчүлүк жана жөндөмүңөргө карагыла. Өзүңөргө суроо бергиле: эгер Пайгамбарыбыз силерди бүгүн көрсө, ал киши силерге Зайдга дайындагандай милдеттерди тапшырат беле? Же жыйырма эки жаштагы Мусъаб ибн Умайрга

Мединада исламий ра'й амманы пайда кылуу, Расулуллах ﷺдын даъватына күч-кубат жана нусрат ээлерин касб кылуу о.э. Исламдагы биринчи элчи болууну жүктөгөндөй, силерге да маанилүү иштерди жүктөйт беле?

Эй, жаштар, силердин ролуңар коопту жана үлкөн. Колонизаторлор, чыгыштаануучулар жана дүйнөлүк токтом кабыл алуучулар Исламга жардам берүүдө силердин ролуңардын мааниси жок деп силерди ишендирүүдө сакафий, маалыматтык, финансылык жана аскерий арсеналдарын ишке салууда... Өзүңөрдөн бирер жолу сурагансыңарбы: эмне үчүн мектептерибиздеги таалим программасы динибиз менен сыймыктануунун улуулугун, ага жардам берүүнү жана аны дүйнөгө тарата турган мамлекетти түзүү зарылдыгын үйрөтпөйт?!

Мунун себепин бүгүнкү күндө да басылып чыгып жаткан «Ислам дүйнөсү» журналын чыгарууга жетекчилик кылган, Жакынкы Чыгыштагы христиан миссионердик уюмдарынын төрагасы, Кувейт, Бахрейн, Сауд Арабия жана башка Ислам өлкөлөрүндө өз аракетин жүргүзүп, христиандык идеяларды үгүттөгөн чыгыштаануучу Сэмюэл Звермер айткан. Т.а. ал 1899-жылдан баштап Исламий мамлекет алсырашы менен эле өз адамдары менен биргеликте ушул журналды мусулмандар арасында мектеп таалимине киргизген. 1899-жылы кафирлер Исламий мамлекет алсырап жатканын сезишкен. Ошондуктан, таалим системасы үстүнөн мамлекеттин көзөмөлү алсыраган. Ушул себептен улам, алар биринчи кезекте мектептин таалим системасын өзгөртүүгө шашылышты. Муну менен жеңилген, түшүнүктөрү бузгунчу, алсыз, тандалган тобунан айрылган жана харам иштерге барган келечек муунду өстүрүүнү каалашты. Мындай чабуулдар Булуң согушунан кийин дагы күчөдү. Батыш ыкмасындагы таалим программалары тынымсыз саясат негизинде мусулман өлкөлөрүнө бастырып кирди... АКШ-Жакынкы Чыгыш кызматташтыгы демилгеси жетекчиси Елена Руманский 2003-жылы мындай деген: «Бул багытка (т.а. алардын саясатына) ээрчибеген ар кандай окуу программасы өзгөртүлүшү керек». Британиянын мурунку премьер-министри Тони Блэр 2015-жылы июнь айында «Коопсуздук чараларын күчөтүү экстремизм проблемасынын негизин жок кылбайт. Дүйнө Ислам идеологиясына каршы күрөшүү үчүн жаңы сакафий жана дин таалимин колдоп-кубатташы керек», - деген.

Эй жаштар, «МВС» тармагы эмне үчүн «Арабча идолдун» бир сезону үчүн эле 14 миллион доллардан ашык каражат сарптап жатканы жөнүндө өзүңөргө суроо берген белеңер? Эмне үчүн Батыш конкурс программаларынын (супер жылдыз, жылдыз академиясы, араб идол жана жаа ээси) сыяктуу арабча версиялары мындай тездикте көбөйүп жатат? Эмне үчүн кызды өз атасына моюн сунбоого үйрөткөн жүздөгөн фильмдер жана сериалдар көбөйүүдө о.э. зына жана порнография жайылууда? Эмне үчүн спорт мелдештери белгилүү болуп, алардын каармандары фатих аскербашчылар сыяктуу жаркыроодо? Элибиз, айрыкча, жаштар өтө жакыр жана муктаж болуп жашаса да, эмне үчүн мындай камкордук жана миллиондор сарпталууда? Булардын баары бир максат үчүн. Ал да болсо, өз умтулуусун жана кызыгуусун көрсөткөн, добуш жана кийими кооз, көптөгөн романтикалык мамилелерге ээ акылы кыска жаштарды калыптандыруу. Көрө албас, порно сахналары о.э. бузукулук жана жылаңачтык менен тааныш жаштарды пайда кылуу. Фалестинди азат кылуу жөнүндө фикирлебеген, Халифалыктын фарздыгы жөнүндө эч нерсе билбеген, яхудий жана христиандарды кафир деп эсептебеген жаштарды пайда кылуу.

Эгер, жаштардын мындай бузулган мутант модели иштелип чыкса, кафирлер сүннөттү, хижабды, жихадды жана башка дин эрежелерин четке каккан о.э. Ислам армиясында аракет кылуунун ордуна анын улуу баалуулуктары туурасында күмөн ойгото турган фикирлерди таратууну өтөөсүнөн чыккан болот. Мындай жаштарда айкөлдүк болбойт... Алар CEDAW конвенциясы жана анын абзелдиктери менен сыймыктанышат. Натыйжада, абортко урухсат берилип, тукумсуздук акталат, аялдын намысы тебеленип, жүзүнөн уят таажы алынат жана аны коргоп жаткан үй-бүлө кыйратылат.

Жаштар булардын баарынан аман калган учурда да, интернет сайттары анын дининен калганын да бузуу үчүн атеизм жана скептицизм идеяларын үгүттөп, идея ээлерин көбөйтүшөт.

Эң таң калычтуусу, жаштар тынчсызданып шейхтерине барышса, ысыктан качып, отко туш болушат. Себеби, аларды рухий жеңилген уламалар күтүп алып, алардын жүрөгүндө үмүтсүздүктү ойготушат. Бул уламалар жаштарга силерде жакшылык жок, силер нусратка ылайык эмессиңер, Умматыбыз артта калган, башка бардык калктар алардан абзел дешет... Түпкүлүгүндө, бул уламалар жаштардын колунан кармап, алардын тайылышын алдын

алышы жана рухун көтөрүшү керек... Ошентип, жаштар үчүн эшиктер жабылат жана аларды ар тараптан карышкырлар курчап алат.

Ушул согуш алдында жаштарыбызга коргон куруу үчүн бардык аракеттер сапарбар кылынышы керек:

1 – Аң-сезим: колонизатор эбак эле анын коркунучун сезип, таалим программасын өзгөртүүнү баштаган. Ошондуктан, өзгөртүүчү саясий акыйдалык сакафат менен жаштарды тарбиялай турган, алардагы үмүтсүздүктү өлтүрө турган, кыялкечтердин күмөндөрүн алдын ала турган жана аларды бешигинде эле жок кыла турган аң-сезим керек. Бул ушундай иш болуп, анда даъватчылар, үй-бүлө, сакафат ээлери бирге катышышы керек жана анда таалимдин да ролу бар.

2 – Жакшы үлгү: жаштардан үлгү моделдерин иштеп чыгаруу керек. Алар жаштарга исламий мабдаий үлгү болушсун о.э. мектеп, университет, клуб жана көчөдө жаштар менен бирге болушсун.

3 – Жамаий аракет: бул туура үгүттөө системасы болуп, жаштарды ишеничсиздик толкундарынан сактайт, аларды туура чөйрөгө салып, өз ара боордошторго айлантат.

4 – Карама-каршы медиа: атеисттер, дооматчылар жана сабит эрежелерди инкар кылуучулардын чабуулдарына каршы туруу үчүн үгүт платформаларынан пайдалануу жана аларды эң жаңы көрүнүш менен жабдуу о.э. алардын мазмунуна үгүттөө жана аларды кеңири таратуу.

Эй жаштар, душмандарыңар силер канчалык күчтүү экениңерди билишти жана силерди моюн сундурууга бел байлашты. Демек, аларга каршы чыккыла. Себеби, силер канчалык арзыбас болсо да жашоого ыраазы боло турган яхудий калк эмессиңер. О.э. силер өз динин рахибдердин ырасым-адатына айланткан христиан калк эмессиңер. Силер Аллах жеңилүүнү харам кылган Умнат перзенттерисиңер.

(وَلَا تَهْتُوا وَلَا تَحْنُوا وَأَنْتُمْ بِالْأَعْيُنِ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ)

«Куфрга каршы күрөштө (суз болбогула) жана капалуу болбогула! Эгер (чыныгы) ыйман ээлери болсоңор, силер үстөмдүк кылуучусуңар» [3:139]

Силер Жаратуучу да, Расулу да арзыбас болууга ыраазы болбогон Умнатсыңар. Расул ﷺ айтат:

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مَعَالِيَ الْأُمُورِ وَأَشْرَافَهَا، وَيَكْرَهُ سَفْسَافَهَا»

«Албетте Аллах Таала бийик жана ардактуу иштерди жакшы көрөт. Маанисиздерин болсо жаман көрөт».

Чачын сылап, үнү аялдын добушуна окшогондор жаш жылдыздар эсептелбейт. Тескерисинче, илманийлердин добушун өчүрүп, күмөнгө түшүп калгандардын ыймандарын бекемдей турган жана алдынан атеисттер качып кете турган жаштар – жаш жылдыздар!... Жаш жылдыздар саясатчылардын оюндарынын бетин ачуучу, өз калкына залымдердин фитналарын ачып бере турган жана алардын айла-амалдарына алданбай турган аң-сезимдүү, фикирлөөчү каармандар... Жаш жылдыздар Куръан аяттары менен куралданган жана сүннөткө чакыра турган о.э. ушул экөөсү менен өз боордошторуна жана Умматтын перзенттерине жол көрсөтө турган жигиттер... Жаш жылдыздар өзү жана каалоолору үчүн жашабайт, тескерисинче, өз рисалаты жана мабдасы үчүн жашайт. Айланасындагылар канчалык төмөн болушпасын, мабдасын жана рисалатын кадырлайт, арамзалар канчалык ийилбесин, өз дини менен башын куткарат.

Эй жаштар, силердин күчүңөр, эс-тутумуңар, тилиңердин курчтугу, интернет илими жана сүйлөшүү усулдарын билгениңер, сакафатыңар, тажрыйбаңар жана илим чөйрөлөрү... булардын баарын силерге Аллах берген, алар Пайгамбарыңар өз динин колдоп-кубаттоо үчүн силерге кайрыла турган орун. Алар Исламды жаман көрсөтүү үчүн алып барылып жаткан дүйнөлүк күрөштөгү куралыңар. Алардын дат басышына жол бербегиле, аны коргоодо күчүңөрдү көрсөткүлө. Ыктымал, Аллах Таала ушул кыйынчылыктан кийин жеңилдикти, жеңилүүдөн кийин нусратты көрсөтөт. Ошондо бул Уммат жаштарынын колунда укаб байрагы момундардын жүрөгүн дабалоочу жана азиз түрдө көтөрүлөт. □

Оман муфтийи Фалестин маселесине карата жасалган эң чоң ката жөнүндө сүйлөдү

Оман султандыгынын муфтийи шейх Ахмад ибн Хамд Халилий Фалестин маселеси акыйдавий маселе экендигине басып жасап, аны мекен жана текке байланыштуу араб маселесине айлантуу тарыхтагы эң чоң ката болгонун айтты. Ал Твиттердеги өзүнүн баракчасында мындай түшүндүрмө калтырды: «Фалестин маселеси улуттук же бирер калкка тиешелүү маселе эмес, ал акыйдавий маселе. Себеби, ал жердин басып алынышына эле байланыштуу болуп калбастан, анын эң этибарлуу жагы пайгамбарлар тарыхында терең тамырга ээ ыйык исламий жайлардын басып алынышына о.э. бекем ыйманий акыйда өлчөөсүндө жогору орунга ээ баалулуктардын тебеленгенине байланыштуу. Ушул себептен улам, Аллахка жана Ахырет күнүнө ыйман келтирген ар бир момун аны кызганышы жана ал үчүн козголушу керек». «Фалестин маселесине байланыштуу тарыхий ката мубарек Акса мечинин басып алынышына алып келди. Биз Аллах Ислам менен сыйлаган коомбуз. Ислам биздин башбаанегибиз болуп, жана азиздигибиз. Эгер, биз Исламдан башка нерседен азиздик издесек, Аллах бизди кор кылат. Масжидул Аксаны, кала берсе, басып алынган ар бир сөөм жерди пакиза колдор, Аллахка байланган жүрөктөр о.э. Аллахтан коркуп ыйлап каталарын көз жаштары менен жууган көздөр гана азат кылат. Ошондуктан, маъруфка буюруп, мункардан кайтара турган, жерде Аллахтын динин үстөм кыла турган, адамдар үчүн чыгарылган эң жакшы Уммат биригиши керек», - деп баса белгиледи ал.

Ал-Ваъй: өкүмдар кожоюндарына ээрчип жаткан башка муфтийлерден айырмалуу түрдө, бул муфтий мусулмандардын маселелерине карата урматка ылайык позицияларга ээ. Бирок, анын өлкөсүндө жана мусулмандардын башка өлкөлөрүндө Аллах түшүргөн шарияттан башка мызамдар менен өкүм жүргүзүлүшү маселесинде өз позициясын билдириши анын мойнунда калууда!

Россия күчтөрүнүн Сириядан чыгышы жөнүндөгү кабарлар канчалык туура

Сириядагы Россия күчтөрү өз ордун өзгөртүп, кээ бир региондордон жарым-жартылай чыгып кеткени о.э. орустар менен келишип боштукту толтуруу милдетин өз мойнуна алган Иран

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْتَرِمُهُ» «Мусулман мусулмандын боордоңу. Ага зулум кылбайт, аны таштан койбойт жана кемсиптипейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p>күчтөрүнүн таасири күчөшүнүн эсебинен Россиянын таасири төмөндөгөнү жөнүндөгү кабарлар улам-улам айтылууда. Акыркы бир нече күн ичинде Сирия аймагы Россия күчтөрүнүн кайра жайгашуу сахнасына айланды. Муну көптөгөн булактар, алардын катарында, Россия оппозициялык гезити «MoscowTimes» тастыктады. Гезитте айтылгандай, Россия президенти Владимир Путин Украинанын чыгышындагы Донбасс облусун аннекция кылууда токтоп калган кампанияны колдоп-кубаттоо үчүн Сириядагы операцияларды кыскартууга мажбур болгон. Гезит жеке булактарга таянып, Россия күчтөрү аскерий пункттардан чыгып кеткенин тастыктады.</p> <p>Россиянын аскерий аракеттери Хасакадагы Камышлы аэропортунда, Хомстогу Тайфур аэропортунда жана Сириянын түштүгүндөгү аскерий пункттарда күзөтүлгөн. Бул болсо, Иран ыңкылаптык гвардиясы колдоо көрсөткөн согушкерлердин саны бул жана башка аймактарда көбөйгөнүн көрсөтөт. Баскынчы (израиль) күчтөрүнүн Сириянын түштүгүндөгү Кунайтарада Иран колдоп-кубаттаган согушкерлер бар экендиги айтылган аскерий объекттерди бомбалашы да муну тастыктап жатат. Бул объекттердин бомбаланышы Сирия режиминин президенти Башар Асад Иранга сапар кылгандан о.э. Сирияда Ирандын аскерий таасири күчөгөнү жөнүндөгү кабарлар пайда болгондон кийин болгон. Кээ бирөөлөрдүн айтымында, Россия күчтөрүнүн саны кыскарышы реалдуу болуп, учурда Россия үчүн Украина жогорку маселеге айланган жана Сирия экинчи орунга түшкөн. Бул болсо, Ирандын (израилге) карата коркунучу жогору экенин түшүндүрөт.</p> <p>Ал-Ваъй: шек-күмөнсүз, жакында Сирия майданында олуттуу өзгөрүүлөр жүз берет. Мисалы, Россия өзүнүн аскерий бөлүктөрүн «согуштук тажрыйба алмашып бүттү» деген шылтоо менен Украинадагы согушта пайдалануу үчүн алып чыгып кетет. Анын Сириядагы негизги таянычы болгон чечен согушкерлерин да – Украинадагы согушта пайдалануу үчүн – чыгарып кетет. Ал тургай, Сирия режимине караштуу кылмыштуу секта ыктыярчыларынан түзүлгөн согушкерлер да финансылык азгырууларга азгырылып чыгып кетет... Бул жөнүндө массалык маалымат каражаттарында көп айтылууда... Аллах Тааладан жүз берип жаткан бул окуяларда Рабат жери болгон Сириядагы мусулмандар үчүн жакшылык</p>		

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَحْقِرُهُ وَلَا يَخْفِقُهُ» «Мусулман мусулмандын боордону. Аза зулум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемсинтпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАВАРЛАРЫ</p>
<p>болушун сурайбыз... Аллах Таала мусулмандарды өлтүрүүдө катышкандардын ар биринен, аларды өздөрү жасаган кылмыштарынан да жийиркеничтүү кылмышка дуушар кылуу менен өч алсын.</p>		
<p>(Израиль) расмий Сисийге адам укуктары боюнча басымды токтотууга чакырды</p>		
<p>Американын «Axios» веб-сайтынын кабарына ылайык, (Израиль) улуттук коопсуздук кеңешчиси Эял Холат Тель-Авив университетинин башкаруу кеңеши алдында сүйлөгөн лекциясында Батыш мамлекеттери региондун регионалдык коопсуздук системасында Мисир маанилүү мамлекет экенин этибарга алып, президент Абдулфаттах Сисийге адам укуктары маселесинде басымды токтотушу керектигин айтты. (израиль) да, Кошмо Штаттар да коопсуздук маселесинде Мисирди негизги шериктеш деп билет жана баскынчы бийлик мамилелерди адам укуктарынан жогору коюшу керек деп эсептейт. (израиль) расмийи баса белгилешинче: «Сисий өкмөтүндө демократиялык мамлекеттерге караганда аялдардын саны көп. Ал эми, ал дагы эле жарандык укугу маселесинде өз калкын акаараттаганы үчүн чабуулга учурап жатат». Апрель айында жарыяланган АКШ мамлекеттик департаментинин адам укуктары боюнча улуттук отчетунда Мисир бийлиги же өкмөт өкүлдөрү тарабынан жасалган бир катар мыйзам бузуулар, соттобой өлтүрүү, зомбулук менен жоготуу, өз билемдик менен камакка алуу, кыйноо колдонуу жана сөз эркиндигин чектөө сыяктуу иштер белгиленген.</p>		
<p>Ал-Ваъй: Сисий жөнүндө кыскача айтсак, ал Американын да, (израилдин) да негизги союздашы жана коопсуздук боюнча шериктеши болуп, ага каршы эч кандай айыптоо же санкция колдонулбайт. Эгер Америка аны айыптай турган болсо, анда, анын өз калкына каршы жамандыктары ашкере болуп, сүкүт сактоо мүмкүн болбой калган болот. Түпкүлүгүндө ал Американын кызыкчылыгы үчүн болгон өзүнүн мыйзамбузууларынан коркпойт!... Анткени, Сисийдин да, Американын да кызыкчылыгы бир.</p>		

Британия полициясы азык-түлүк ууруларына жакшы мамиледе болууга чакырды

Коронавирус кризиси жана Украинадагы согуштун натыйжасында өлкө башынан өткөрүп жаткан экономикалык акыбеттердин тушунда Британиядагы полиция кызматкерлери азык-түлүк ууруларына жакшы мамиледе болууну кеңеш беришти. «Daily Mail» веб-сайты кабарлашынча, жаңы полиция сакчысы (мурдагы Мерсисайд полициясынын башчысы, өткөн айда полиция башкы инспектору кызматына дайындалган) Энди Кук бул сунушту алга сүрүп, офицерлер тамак үчүн уурулук кылгандарды сотко тартуу жакшыбы же жакшы эмеспи деп ойлоп көрүшү керек деди. Полиция башчысы турмуш кыйынчылыктарынын күчөшү кылмыштуулуктун көбөйүшүнө алып келишинен эскертти. Муну менен бирге, ал полицияга «укукту коргоого байланыштуу мындай маселелер эң жакшы түрдө чечилишин камсыздоо үчүн» өз «ыктыярынан» пайдаланууну кеңеш берди. Кук ага «адамдардын уурулук кылышына бүтүндөй укук берип жатат» же «жакырчылык себептүү кылмыш жасаган адамдарды кечирүүгө чакырып жатат» деп каралышын каалабастыгын айтты. Бирок, бул талап чекене соода менен алектенген соодагерлердин ачуусун келтирди. Алар: «Дүкөндөрдү уурдоого олуттуу этибар бербөө керек деген сунушту айтуу – жоопкерчиликсиз», - деп эскертишти. Британия Чекене Соода Союзунун өкүлү Том Айронсайд бул идеяны чекте кагып: «Муну сунуштоо – жоопкерсиздик», - деди. Ал: «Дүкөн уурулугу көп учурда көпчүлүгү аялдар болгон чекене соода кызматкерлерине зомбулук кылынышына алып келет», - деп кошумчалады.

Ал-Ваъй: бул, өзүн эң байыркы демократиялык мамлекеттердин бири деп эсептеген, экономикасы эң күчтүү экономикалардын жана мамлекети күчтүү колонизатор мамлекеттердин бири болгон Британия... Ушул орунда суроо пайда болот: кризис, пандемия жана согуштар учурунда адамдардын муктаждыктарын камсыздаган о.э. адамдарды кылмыш жана уурулук кылууга мажбур кылбаган альтернатива түзүм кайда?!

Politico: «Путин патриархы» дүйнөлүк чиркөө остракизмине (куугунтугуна) туш келүүдө

«Politico» журналы православ чиркөөсүнүн жетекчиси Патриарх Кириллди «Путин патриархы» деп атап, Украинага бастырып киргенден бир нече апта өткөндөн кийин ал эл аралык остракизм чакырыктарына туш келгенин жазды... Журнал Кириллди «Кремлдин кошунасына чабуул кылуусун колдоо үчүн» Москвадагы өзүнүн күчтүү деңгээлинен пайдаланды деп айыптады. Кирилл бул согушту чиркөө менен дажжал ортосундагы күрөшкө окшотту. 27-февраль күнү ал: «Россиянын Украинага бастырып кириши Россия менен Украина ортосундагы тарыхый биримдикке каршы согушуп жаткан «карамүртөз күчкө» каршы күрөш», - деп билдирди. Путинге окшоп Кирилл да Батышка каршы турууда консервативдүү баалуулуктарды моюнга алат. Кирилл Москвадагы массалык ибадатта: «Мамлекетибиз үчүн оор болгон бул доордо жаратуучудан ар бирибиздин бийликтин айланасында биригишибизге жардам беришин сурайбыз», - деди. Ал: «Бул, калкыбыз ортосундагы чыныгы биримдикти, тышкы жана ички душмандардын мизин кайтарууга кудуреттүүлүгүбүздү көрсөтөт», - деп кошумчалады.

Дүйнөдө 150 миллионго жакын жолдоочусу болгон орус православ чиркөөсүнүн жетекчиси Украинадагы баскынчылыкты колдоп, бир нече сөз сүйлөдү. Журнал Патриарх Кириллге каршы даттануулар узун жана жагымсыз экенин айтат. Журналда жазылгандай, Роб Шинг деген евангелист министр орус православ чиркөөсүн Дүйнөлүк Чиркөөлөр Кеңешинен чыгаруу кампаниясын уюштурууга жардам берүүдө. Экинчи дүйнөлүк согуштан кийин түзүлгөн бул кеңештин кеңсеси Женевада жайгашкан. Бул уюмдун башкы катчысы орус православ чиркөөсүн кеңештен чыгаруу жыйындын иш тартибинде болорун белгилеген.

Ал-Ваъй: бул, чоң чиркөөлөр ортосундагы келишпестиктин тереңдигин көрсөтөт. Ушул орунда Аллах Тааланын мындай бөлүнүүлөр жөнүндө айткан сөздөрүн келтирбөө мүмкүн эмес. Аллах Таала айтат:

﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّا نَصَوَىٰ أَخْتَنَا مَبِيعَهُمْ فَكَفَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ عِزَّتَنَا حَقًّا مَاذَا جَزَاءُ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾

<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>	<p>قال رسول الله ﷺ: «الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْذُلُهُ وَلَا يَحْتَرِفُهُ» «Мусулман мусулмандын боордоңу. Аза зугум кылбайт, аны таштап койбойт жана кемситпейт»</p>	<p>ААЛАМ МУСУЛМАНДАРЫНЫН КАБАРЛАРЫ</p>
<p><i>«Биз насранийлербиз деген кишилердин да убада шерттерин алдык. Кийин алар өздөрүнө эскертме кылып берилген нерселердин (көп) бөлүктөрүн унутушту. Анан, алардын ортолорунда тээ Кыямат күнүнө чейин кине, душмандыктарын өөрчүттүк. Жакында Аллах аларга кылып өткөн «өнөрлөрүнүн» кабарын берет»</i> [5:14]</p>		
<p>Россиялык руханийлер Россиянын Украинадагы согушун четке кагууларын жарыялашты</p>		
<p>Россиялык руханийлер Россиянын Украинага чабуулун колдогон өз башчысы Патриарх Кириллден айырмалуу түрдө, өз өлкөсүнүн Украинада жасап жаткан согушун каралаган позицияны жарыялашканы айтылды. 89 жаштагы отец Георгий Эделштейн француз маалымат агенттигине берген интервьюсунда: «Мен жаман руханий болуудан корком. Себеби, мен дайыма бардык согуштарга каршы чыкпагам», - деди. 25-февраль күнү веб-сайтта жарыяланган жана жарыя кылынгандан кийин өчүрүлгөн катка отец Георгий кол койгон. Бул катта мындай делет: «Украиналыктардын канына буйруктарды аткарып жаткан орус командачылары жана аскерлери эле эмес, бул согушту колдоп же унчукпай жаткандардын да колдору бөлөнгөн».</p> <p>Кострома архиепархиесинин жетекчиси архиепископ Верапонт да бул агрессияны каралады. Бирок, нааразылык ушуну менен токтоп калбады. 6-марттагы межалпы ибадатта отец Бурдайн бул чыр-чатак жөнүндө терс сөздөрдү айтты. Ошол күнү ал полиция бөлүмүнө чакыртылып, суракка алынды. 10-мартта ал «армияга доомат коюу» айыбы менен 35 миң рубль (440 евро) айыпка тартылды. Бул жаңы кылмыш мыйзамы болуп, кылмыш дагы кайталанса, мыйзам боюнча кылмышкер үч жылга эркинен ажыратылат. Өз кезегинде, 50 жаштагы Бурдайн Россиянын чабуулуна каршы өз позициясында бекем турду. Анын сөздөрүнө ылайык, бул чыр-чатакты сындаган орус православ руханийлеринин саны аз. Себеби, көпчүлүк «үгүттөр» таасирине азгырылган жана жогору деңгээлде билимге ээ эмес. Мындан тышкары, жаза жана мыйзамдуу чаралардан коркуу бар. Анын айтымында, полиция анын үйүн жана машинасын сүрөткө алуу үчүн келген.</p>		

Россия аскерлери Украинада согушудан баш тартууда

«Гардиан» гезити Украинага каршы согушка катышуудан баш тарткан орус аскерлерин жана аларды Россия мыйзамчылыгына ылайык күтүп жаткан тагдырды ачыктаган макала жарыялады. Мындай вариантты тандаган аскерлерге кеңеш берип келе жаткан адвокат Михаил Баняш: «Россия аскерий эрежелерине ылайык, Украинада согушудан баш тарткан аскерлер кызматтан бошотулушу мүмкүн, бирок, жоопко тартылышы мүмкүн эмес», - дейт. Ал «жүздөгөн жана жүздөгөн» аскерлер согушка барбоо боюнча кеңеш алуу үчүн аны менен байланышта болгонун кошумчалады.

Ал: «Командачылар өз аскерлерин эгер каршылык кылышса, камак жазасы менен коркутмакчы болушат. Бирок, биз аскерлерге оңой эле «жок» деп айтуу мүмкүн экендигин айтабыз», - дейт. Баняш согушудан баш тарткан аскерлерге карата кылмыш иши ачылганынан кабары жок экенин кошумчалады. Анын айтымында, эгер аскер орус жеринде болгондо согушудан баш тартса, кылмыш ишин ачуу үчүн мыйзамдуу негиз жок. Бир нече аскерлер «кыргынга» баруунун ордуна иштен бошоону же башка жайга көчүрүлүүнү тандашат. Баняш Россия аскерий мыйзамдарына ишара кылып, эгер Россия кеңири көлөмдүү согуш жарыя кылса аскерге согушудан баш тартуу кыйын болорун айтты. Ал баса белгилешинче: «Согуш доорунда эрежелер бүтүндөй башкача болот, анткени, согуштан баш тарткан адам оор жазага тартылат». Аскерий эксперттер жана Батыш мамлекеттери баса белгилешинче, Россия Украина согушунда өтө муктаж болуп жаткан нерсе жөө аскерлердин жетишпестиги. Батыштык расмийлердин айтымында, Москва февраль айынын башында негизги кургактыктагы согуштук күчтөрдүн болжол менен 80 пайызын т.а. 150 миң аскерди согушка сапарбар кылган. «Гардиан» гезитинин кабарына ылайык, аскерий техникалык проблемалар, жаман аскерий абал жана Украинанын катуу каршылыгы бул армияга чоң зыян жеткирген.

Ал-Ваъй: шексиз, бул согуш Россияга олуттуу зыян жеткирет. Анын күчтүү тараптарына караганда көбүрөөк алсыз тараптарын ачып берет. Чамасы, бүгүн бул мамлекет туш болуп жаткан негизги проблемалардын бири бул аскерлеринин жетишпестиги жана бул нерсе согуш созулган сайын дагы да көбүрөөк ачыкка чыгат. Муну Россия башкалардын, алардын катарында мусулмандардын жардамы менен камсыздашы мүмкүн. Мусулмандар согушта бул эки тараптын (Россия же Украина) тарабында согушка катышуусу харам. □

КУРЪАНИ КАРИМ САБАГЫНДА

(فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِرَأْسِ الْعُرْوَةِ الَّتِي لَمْ تَلْقَ)

«... Демек, ким тогуттан жүз үйрүп, Аллахка ыйман келтирсе, бекем тутканы кармаган болот...»

(لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِرَأْسِ الْعُرْوَةِ الَّتِي لَمْ تَلْقَ لَا أَنْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ)

«Бул динде зордоо жок. Анткени, Туура жол адашуудан ажырап болду. Демек, ар кандай шайтандан жүз үйрүп, Жалгыз Аллахка ыйман келтирген адам гана эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот. Аллах Угуучу, Билүүчү! Аллах момундардын досу. Ал аларды караңгы-туңгуюктан жарыкка-нурга чыгарат. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Алар кафирлерди жарык-нурдан караңгы-туңгуюкка түшүрүшөт. Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат»

[2:256-257]

Ушул эки аяттын тафсиринде Ибн Касир мындай дейт:
Аллах Таала:

(لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ)

«Динде зордоо жок» деп айтууда. Т.а. «бирер кишини Ислам динине киргизүүгө мажбурлабагыла» деген мааниде. Себеби, Исламдын далил жана хужжаттары ачык жана жаркын, Исламга кирүү үчүн эч кимди мажбурлоого кажет жок. Тескерисинче, Аллах кимди Исламга хидаяттаса, жүрөгүн жана акыл-идирегин ачса, далил негизинде Исламга кирет. Аллах кимдин жүрөгүн сокур кылып койсо, кулагын жана көзүн мөөрлөп койсо, аны динге мажбурлап киргизүүнүн пайдасы жок. Муфассирлер ушул аяттын өкүмү жалпы болсо да, бирок, анын назил булушуна ансарлардын бир жамааты себеп болгонун айтышат.

Ибн Жарир риваят кылган хадисте Ибн Аббас айтат: Бир аялдан перзенти турбайт эле (өлүп калчу). Ошондо ал аял, эгер баласы өлбөй туруп калса, аны яхудий кылышы жөнүндө өзүнө сөз берди. Бану Назир чыгарып жиберилгенден кийин, алардын арасында

ансарлардын балдары да бар эле. Ансарлар балдарыбызды аларга таштап койбойбуз дешти. Ошондо:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾

“Динде зордоо жок. Анткени, Туура жол адашуудан ажырап болду” деген аят түштү. Абу Давуд жана Насайи риваяты... Бул хадисти Ибн Абу Хатам жана Ибн Хиббан сахих топтомдорунда риваят кылышкан. О.э. Мужахид, Саид ибн Жубайр, Шаъбий, Хасан Басрий жана башкалар «бул аят дал ушул үчүн назил болгон» дешкен. Мухаммад ибн Исхак ибн Аббастан ушул сөздөрдү айткан: Бул аят Бану Салим ибн Авфтан болгон Хусайний деген ансарий жөнүндө түшкөн. Анын эки христиан уулу болуп, өзү мусулман эле. Ал киши Набий ﷺ га: «Алар христиандыктан башкасын каалабай жатышат, аларды (Исламга) мажбурлап киргизейинби?», - дегенде Аллах ушул аятты назил кылган.

Аллах Тааланын:

﴿فَمَنْ يَكْذِبْ بِالْظُّهُوتِ وَيُؤْمَرْ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْتَكَّ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا أَنْفَصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

“Ким тогуттан жүз үйрүп, Жалгыз Аллахка ыйман келтирген адам гана эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот. Аллах Угуучу, Билүүчү” деген аятына келсек, анын мааниси, ким Аллахка ширк келтирбесе, бут-санамдарды таштаса жана шайтан чакырып жаткан Аллахтан башкага ибадат кылууну таштаса, Аллахты жалгыз деп билип, Ага гана ибадат кылса жана Аллахтан башка кудай жок деп күбөлүк берсе, ал:

﴿فَقَدْ اسْتَمْتَكَّ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾

“Эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот”. Башкача айтканда, өз ишинде бекем туруп, туура жолду кармаптыр. Абулқасим Багавий айтат: Абу Рух Баладий Ахваз Салам ибн Салимден, ал Абу Исхактан, ал болсо Хассандан т.а. ибн Фаид Аббасийден риваят кылышынча, Умар رضي الله عنه мындай дейт: Албетте, жибт – сыйкыр, тогут болсо – шайтан. Кайраттуулук жана коркоктук эркек кишиде боло турган гарыйзалар. Кайраттуу адам тааныбаган киши менен согушат, коркок болсо энесинен да качат. Албетте эркек кишинин айкөлдүгү – ал фарс же набатий болушуна карабастан – дини, сыйлоого арзый турган иши болсо – хулку. Ибн Жарир жана ибн Абу Хатам Саврийден мындай риваят кылышкан: Тогут сөзүнүн мааниси – күчтүү шайтан. Бул жахилият калкы алектенген бут-санамдарга ибадат кылуу, алардан өкүм суроо жана жардам суроо сыяктуу бардык жаман иштерди өз ичине алат.

﴿فَقَدِ اسْتَمْتَكْ بِرِ الْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا أَنْفِصَامَ لَهَا﴾

«Эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот» сөзүнүн мааниси динден эң күчтүү себепти кармаптыр дегени. Ал ажырап кетпей турган бекем туткага окшотулууда. Себеби, ал бышык, күчтүү, бекем ийрилген жана байлаганда өтө кубаттуу. Ошондуктан:

﴿فَقَدِ اسْتَمْتَكْ بِرِ الْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا أَنْفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«Эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот. Аллах Угуучу, Билүүчү» деп жатат. Мужахидден «*بِرِ الْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ* бекем тутка – ыйман» дегени айтылган. Саъдий болсо «Ислам» деген. Саид ибн Жубайр жана Заххактар «Ла илаха иллаллах» десе, Анас ибн Малик ал «Куръан» деген. Салим ибн Абул Жаъд аны «Аллах жолунда жакшы көрүү жана Аллах үчүн жаман көрүү» деген... Ибн Касир: Бул сөздөрдүн баары сахих жана алардын ортосунда карама-каршылык жок дейт.

Муаз ибн Жабал:

﴿لَا أَنْفِصَامَ لَهَا﴾

«Эч ажырап кетпей турган» сөзү жөнүндө «бейишке киргенге чейин үзүлбөй турган» деген маанини билдирет деген. Имам Ахмад Мухаммаддан, ал болсо Кайс ибн Ибаддан риваят кылып айтат: Мечитте отурган элем, жүзүндө хушуънун белгиси болгон бир киши келди да, кыска кылып эки рекет намаз окуду. Коом ал жөнүндө бул киши бейиш калкынан дешти. Ал мечиттен чыккандан кийин, үйүнө киргенге чейин артынан күзөтүп бардым. Кийин үйүнө кирип, аны менен сүйлөштүм. Аны менен таанышкандан кийин ага: «Адамдар сен мечитке киргениңде ушундай сөздөрдү айтышты», - дедим. Ошондо ал: «Субханаллах, эч ким өзү билбеген нерсени сүйлөшбөшү керек. Эмне болгонун сага айтып берейин, мен Расулуллах ﷺдин тирүү кезинде бир түш көрдүм жана аны Расулуллах ﷺга айтып бердим. Түшүмдө мен бир жап-жашыл бакта экенмин. (Ибн Авн анын канчалык жашылдыгы жана кеңдиги жөнүндө айтты деген). Анын ортосунда темир тирөөчтөр болуп, түбү жерде, башы асманда эле. Эң башында бир тутка болуп, мага үстүнө чык деп айтылды. Мен чыга албайм дедим, алдыма бир кызматкер келди (Ибн Авн аны жаш өспүрүм деген) жана артымдан кийимимди көтөрүп, чык деди. Ошондо мен ага чыгып тутканы кармадым. Ошол тутканы кармап турганымда ойгонуп кеттим. Кийин Расулуллах ﷺга барып түшүмдү айтып бердим. Ошондо ал киши ﷺ:

«أما الروضة فروضة الإسلام، وأما العمود فعمود الإسلام، وأما العروة فهي العروة الوثقى، أنت على الإسلام حتى تموت»

«Бак – Ислам багы, тирөөчтөр – Ислам тирөөчтөрү. Тутка болсо бекем тутка болуп, сен өлгөнгө чейин Исламда болосуң» - деди». Ибн Авндын айтымында, ал Абдуллах ибн Салам болгон. Бухарий жана Муслимдер өздөрүнүн сахих топтомунда Абдуллах ибн Авндан риваят кылышкан. Бухарий аны башка жол аркылуу, Мухаммад ибн Сирийден риваят кылган.

Аллах Тааланын:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

«Аллах момундардын досу. Ал аларды караңгы-туңгуюктан жарыкка-нурга чыгарат. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Алар кафирлерди жарык-нурдан караңгы-туңгуюкка түшүрүшөт. Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат». Бул аятта Аллах Таала кабар берип жаткандай, ким Анын ыраазылыгын кааласа, Аллах аны нажат жолдоруна хидаяттайт. Момун пенделерин куфрдан, шек-күмөндөн жана күмөн караңгылыктарынан ачык-айкын, тунук, жарык акыйкат нуруна алып чыгат. Кафирлердин достору болсо шайтан. Шайтан аларга алардын жахилиятын жана адашуусун кооз кылып көрсөтөт. О.э. аларды акыйкат жолдон куфрга жана жалган-жалаага чыгарат.

﴿وَلَا يَكُفِّرُ بَدَأَهُمْ فِيهَا وَلَا يَتَذَكَّرُ﴾

«Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат». Ошондуктан, Аллах Таала нур лафзын бирдик, караңгылык лафзын көптүк формада колдонду. Себеби, акыйкат бирөө жана куфрдун түрү көп болуп, баары батыл.

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّوٰكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

«Албетте мына ушул Менин Туура Жолум. Демек, ушул жолго ээрчигиле, (башка) жолдорго ээрчибегиле, (эгер башка жолдорго ээрчисеңер) алар силерди Анын жолунан үзүп коёт, балким таква кылаарсыңар, деп силерди мына ушул нерселерге буюрду»

[6:153]

﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾

«Караңгылык менен нурду тараткан»

[6:1]

﴿عَنْ آلِيَمِينَ وَالسَّمَائِلِ﴾

«*Оң, сол жактарына*»

[16:48]

Мындан башка бир нече аяттар да бар, аларда акыйкаттын жалгыздыгы жана батылдын өзгөчөлүгү жана бөлүнүшү туурасында айтылат.

Ибн Абу Хатам айтат: Атам Али ибн Муяссарадан, ал Абдулазиз ибн Абу Усмандан, ал болсо Муса ибн Убайдадан риваят кылышыңча, Айюб ибн Халид айтат: Ахли нафстар тирилтирилет (же фитна калкы тирилтирилет деди), демек, кимде-ким ыйманга суктанса, анын суктанганы ак жана нурдуу, ким куфрга суктанса, анын суктанганы кара жана караңгы болот деп ушул аятты окуду:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَلِذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الظُّلُمَاتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

«Аллах момундардын досу. Ал аларды караңгы-туңгуюктан жарыкка-нурга чыгарат. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Алар кафирлерди жарык-нурдан караңгы-туңгуюкка түшүрүшөт. Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат»

Ушул эки аят жөнүндө Саййид Кутбдун «Куръан көлөкөсүндө» деген тафсириңде мындай делет: Иътикад маселеси – бул дин баса белгилегендей – мажбурлоо жана зордоо маселеси эмес, балким, түшүндүрүү жана идиректен кийин канааттанууну пайда кылуу маселеси. Чындыгында, бул дин күчүнө жана чыдамына карап адамдын идирегине кайрылуу үчүн келди. Ал ички фитратка кайрылгандай, фикирлөөчү акылга, акылы бар туйгуга жана толкунданган вижданга кайрылат. Ал инсаний вужуд жана инсаний идиректин бардык жактарына эч кандай мажбурлоосуз, күзөтүүчүлөрүн таң калтыра турган маддий муъжизалар менен кайрылат. Бирок, түшүнүп, идирек кылгыс жана акыл жетпей турган аң-сезим, идиректен тышкары нерселер менен кайрылбайт. Бул дин адамзатка мажбурлоочу кайрытабигый нерселер менен кайрылбаса, демек, ал зордоо жана күч иштетүү менен кайрылбашы табигый. Муну менен, адамзат бул динди түшүнбөй жана канааттануу пайда кылбай, зордоо, коркутуу жана басым астында кабыл алууга мажбур болбосун.

Исламдан мурунку акыркы дин болгон масихийлик дини император Константин тарабынан кабыл алынары менен Рум мамлекети аны курал, кыйноо жана зулум каражаттары менен орноткон. Мурдараак бул динди ишеним жана сүйүү менен кабыл

алган аз сандагы христиандарга карата да мына ушундай ылайымсыздык жана жырткычтык ыкмасын колдонгон. Мажбурлоо жана зордоо каражаттары масихийликти кабыл албагандарга эле колдонулуп калбастан, мамлекеттин мазхабына кирбеген жана Масихтин табияты туурасындагы айрым иътикаддарда башкача фикирлеген масихийлерге да ырайымсыз мамиледе болду.

Андан кийин Ислам келип:

﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾

«*Динде зордоо жок. Анткени, Туура жол адашуудан ажырап болду*» маанисиндеги улуу коиданы жарыялады. Бул коидада Аллах Тааланын адамды урматташы, анын эркин, фикирин жана сезимдерин урмат кылышы ачык көрүнүп турат. О.э. иътикадга тиешелүү хидаят жана адашууга таандык иштерди адамдын өзүнө бергени о.э. амал кылуу жана өзүн эсеп-китеп кылуу жоопкерчилигин анын өзүнө жүктөгөнү көрүнөт. Бул инсаний эркиндиктин өзгөчө белгилери. Жыйырманчы кылымда адамды кордогон режимдер жана зордукчул назариялар бул эркиндикти инкар кылды. Алар Аллах Таала иътикад эркиндигин берүү аркылуу урматтаган бул макулукка жүрөгүн өзү ыктыяр кылган турмуш жана анын түзүмдөрү жөнүндөгү түшүнүктөр менен толтурушуна урухсат бербейт. Т.а. алар мамлекет өзүнүн инструктивдүү органдары аркылуу, мыйзам жана эрежелери аркылуу көрсөтүп берген иътикадга гана урухсат беришет. Адам мамлекет кабыл алган жана ушул ааламдын ээси болгон Аллахка ыйман келтирүүдөн кайтара турган таалимди кабыл алуу керек же түрдүү каражат жана ыкмалар аркылуу ишке ашырыла турган өлүмгө дуушар болушу керек!... Ислам аалам жана тирүүлүк жөнүндөгү эң жогору түшүнүк жана шексиз коом үчүн эң туура жол. Ал ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي﴾

«*Динде зордоп киргизүү жок*» деп кайрылат о.э. башкалардан мурда мусулмандарга адамдарды бул динге зордоп киргизбеши керектигин түшүндүрөт. Башка зордукчул жана кемчиликтүү таалим жана түзүмдөр кантип Исламга теңдештирилиши мүмкүн, негизи, алар мамлекеттин күчү менен зордоп киргизилет жана ага каршы болгондордун жашашына жол берилбейт?!

Бул жерде сөз бүтүндөй инкар көрүнүшүндө келип жатат: « *لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ دинде зордоп киргизүү жок*». Нахв илиминин аалымдары айткандай, мажбурлоо жынысын инкар кылуу бар. Т.а. башында эле инкар кылып, аны менен алектенүүдөн эле кайтарбастан, дүйнөдө мындай иш болушу мүмкүн эмес деп

айтууда. Инкар маанисиндеги кайтаруу т.а. нафи жинс далалаты катый. Бул жердеги агым адамдын жүрөгүнө жетип, аны ойготот, хидаяка чакырат, туура жолго жетектейт жана жаркын болуп калган ыйман акыйкатын баян кылат о.э.:

﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾

“*Анткени, Туура жол адашуудан ажырап болду*”, деп баса белгилейт. Демек ыйман – бул адам издеши жана ага умтулушу керек болгон туура жол-жобо. Куфр болсо, адам жек көрүшү жана сактанышы керек болгон адашуу. Вакиълик да ушуну тастыктайт. Эгер, адам ыйман ниъматы жөнүндө жакшылап ойлонуп көрсө т.а. ыйман ниъматы инсаний идирекке берген анык-тунук элес жөнүндө, инсаний жүрөккө салган тынчтык жана кадыржамдык жөнүндө жана адамдын нафсинде козгогон жогору этибар жана нукура туйгулар жөнүндө о.э. инсаний коомдо жүзөгө чыгарган жашоону өнүктүрүүгө үндөөчү туура, бекем жана туура түзүм жөнүндө жакшылап ойлонуп көрсө, адам албетте туура жолду табат. Муну туура жолду таштап, ийри жолдо жүрө турган, хидаятты таштап, адашууну тандай турган, кадыржамдык, тынчтык, жогорулук жана үстөмдүктүн ордуна адашуу, азап, түшкүндүк жана жаңылууну тандай турган акмактар гана инкар кылышы мүмкүн. Эгер, адам мына ушул жактан ыйман ниъматы жөнүндө жакшы ойлонуп көрсө, ыйман акыйкатын дагы да көбүрөөк түшүнөт.

﴿فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا﴾

«*Демек, ар кандай шайтандан жүз үйрүп, Жалгыз Аллахка ыйман келтирген адам гана эч ажырап кетпей турган бекем тутканы кармаган болот*». Албетте куфр куфрга ылайык болгон нерсеге т.а. «тогутка» каратылышы керек. ыйман болсо ыйманга ылайык болгон күчкө т.а. «Аллахка» каратылган болушу керек.

Тогут козголоңдон алынган болуп, аң-сезимге каршы козголоң кылган, акыйкатка каршы чыга турган, Аллах өз пенделери үчүн сызып берген чегаралардан чыга турган ар бир нерсени түшүндүрөт. Анда Аллах жана Ал жол кылып берген шарият туурасында бекем акыйда болбойт. Аллахка таянбаган ар кандай манхаж, түшүнүк, абал, адабият жана үрп-адат – тогут. Ким ушулардын баарынан жана ар кандай түрүнөн жүз үйрүсө, Аллахка ыйман келтирсе, Ага таянса, нажат табат. Анын нажаты эч ажырабай турган бекем тутканы кармашында көрүнөт. Бул жерде биз өзүбүздү шуурий жана маънавий акыйкаттын сезсе боло турган

көрүнүш алдында көрөбүз. Аллахка болгон ыйман эч ажырап кетпей турган бекем тутка. Ал үзүлбөй турган бышык. Аны кармаган киши нажат жолун жоготпойт. Ал кыйроо жана нажат ээси болгон Затка байланыштуу... Ыйман алгачкы акыйкатка – т.а. Аллахтын акыйкатына – жол табуу болуп, барлыктагы бардык акыйкаттар ушуга негизделет. О.э. ыйман Аллах ушул тирүүлүк үчүн түзүп берген мыйзамдын акыйкатына жол табуу. Ким ыймандын ажырагыс туткасын бекем кармаса, өз Роббиси тарапка жол табат, ошондо ал баткакка батпайт, артта да калбайт о.э. тентиреп адашууга түшпөйт.

﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

«Аллах Угуучу, Билүүчү!» т.а. ооздордон чыккан сөздөрдү угат, жүрөктөгү жашыруун нерселерди билет дегени. Ага байланган момун адилетсиздик жана зулум кылбайт жана үмүтсүздүккө түшпөйт.

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

«Аллах момундардын досу. Ал аларды караңгы-туңгуюктан жарыкка-нурга чыгарат. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Алар кафирлерди жарык-нурдан караңгы-туңгуюкка түшүрүшөт. Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат». Мында сөздүн агымы жандуу, таасирдүү жана сезиле турган көрүнүштө хидаят жана адашуу жолун сүрөттөп жатат. Хидаят жолу кандай болушу, адашуу жолу эмне экенин сүрөттөп жатат... О.э. момундардын досу болгон Аллах кантип алардын колунан кармап, караңгылыктан нурга алып чыгышын о.э. кафирлердин досу шайтандар алардын колунан кармап кантип нурдан караңгылыкка алып чыгышын сүрөттөп жатат. Бул жандуу, таң калаарлык жана таасирдүү көрүнүш болуп, анда элес ар эки тарапты көңүл коюп күзөтөт. Башкача айтканда, бул элести козгобой турган, туйгуга тийбей турган, вижданды ойготпой турган о.э. зээндерге жалаң маани жана лафзлар менен кайрыла турган кыялдагы ифада эместиги көрүнөт. Эгер, биз Куръандын сүрөттөө жолу кандай гана жогору экенин билмекчи болсок, мына ушул жандуу көрүнүштүн ордуна ар кандай кыялдагы ифаданы коюп көрөлү. Мисалы:

الله ولي الذين آمنوا يهديهم إلى الإيمان. والذين كفروا أولياؤهم الطاغوت يقودونهم إلى الكفران

«Аллах момундардын досу. Ал аларды ыйманга жетектейт. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Аларды куфрга жетектейт» десек, бул жерде ифада жоголот жана жандуу сүрөттөлгөн терең ифада каршысында өзүндөгү тирүүлүк жана аракетти жоготот. Аятта болсо минтип келүүдө:

﴿اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَائُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

«Аллах момундардын досу. Ал аларды караңгы-туңгуюктан жарыкка-нурга чыгарат. Кафирлердин достору болсо шайтандар. Алар кафирлерди жарык-нурдан караңгы-туңгуюкка түшүрүшөт. Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат».

Албетте ыйман – нур, өз табиятында жана акыйкатында жалгыз нур. Куфр болсо караңгы караңгылык болуп, анын түрлөрү көп болсо да, баары караңгылык. Ыйманды нур деп жана куфрду болсо караңгылык деп түшүндүрүүдөн көрө туурараак жана аныгыраак акыйкат жок. Ыймын нур болуп, ал момундун жүрөгүнө кириши менен эле анын вужуду жана руху жаркырайт, айланасындагыларды нур, жаркын жана тазалыкка толтурат... Бул нур нерселер, кыйматтар жана элестердин акыйкатын ачып берет. Натыйжада, момундардын жүрөгү ошл акыйкаттарды анык жана ачык о.э. өз ордунда туруктуу көрөт. О.э. бул нур вужуд мыйзамы тарапка жол ачат, ошондо момун ал аркылуу өзү жана вужуд мыйзамы ортосундагы аракетти шайкеш кылат. Момун Аллахка карап жумшактык жана жеңилдик менен жүрөт, зомбулук кылбайт, соккуларга туш болбойт жана ал жер, бул жерде тентиреп жүрбөйт. Анын фитратындагы жол ачык жана белгилүү. Ал жалгыз нур болуп, жалгыз жолго жетектейт. Ал эми, куфр адашуусу түрдүү караңгылыктардан турат. Нафс жана шахват караңгылыгы, адашуу жана адашуу караңгылыгы, кибр жана адашуу караңгылыгы, алсыздык жана кордук караңгылыгы, рия жана мунафыктык караңгылыгы, ач көздүк караңгылыгы, шек-күмөн жана тынчсыздануу караңгылыгы... ж.б.у.с. сансыз караңгылыктар болуп, алар Аллахтын жолунан алысташуу, Аллахтан башкасына моюн сунуу жана Аллахтан башкасынын планы үчүн иштөө акыбетинде пайда болот... Адам ушул түрдүү-түркүн

караңгылыктарга кирмейинче Аллахтын жалгыз нурун таштабайт. Караңгылык ээлеринин акыбети өздөрүнө ылайык:

أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا

«Дал ошолор тозок ээлери жана ал жерде түбөлүккө калышат». Алар нурга ээрчибесе, тозокто түбөлүк калышат. Ооба, нур жалгыз, ал бөлүнбөйт, адашуу болсо түрдүү-түркүн... Чындыктан кийин адашуу гана болот! □

ТУЛАЙХА ИБН ХУВАЙЛИД ИБН НАВФАЛ

Мухаммад ибн Каъб Куразий айтат: Бану Асаддан болгон он киши хижраттын тогузунчу жылы Саййидибиз Расулуллах ﷺ га элчи болуп келишти, алардын арасында Тулайха ибн Хувайлид да бар эле. Алар келгенде Расулуллах ﷺ сахабалары менен мечитте отурган. Алар салам беришкенден кийин, арасынан бирөөсү: «Эй Аллахтын расулу, биз Аллах жалгыз, Анын шериги жок жана сиз анын кулу жана элчиси деп күбөлүк бергенбиз. Сиз болсо бизге олжодон жибербеңиз, биз артыбыздагылар үчүн көпүрөбүз», - деди. Ошондо:

﴿مُنُونَ عَلَيْكَ أَنْ أَلْمُؤْتِ قُلْ لَا تَمُنُوا عَلَيَّ إِسْلَمْتُ بِلِ اللَّهِ يَمُنْ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِإِيْنِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

«Алар сага мусулман болгондорун милдет кылышат. Айткын: «Силер мага мусулман болгондугуңарды милдет кылбагыла. Тескерисинче, эгер (ыйманыңарда) чынчыл болсоңор, Аллах силерди ыйманга хидаят кылганын милдет кылат»[49:17] деген аят түштү.

Тулайха хандакта топторго күбө болгон кишилерден. Арабдар муртад болгон соң, Тулайха жана анын Захия калкынан болгон иниси да муртад болду. Абу Бакр Сыддык رضي الله عنه доорунда Нажд жеринде Пайгамбарлыкты жана ага Жабреил вахий алып келип жатканын айтты. Тулайха менен мусулмандар ортосунда бир нече окуялар болуп өттү. Халид ибн Валид экөөсүнө Сабит ибн Аркам жана Аккаша ибн Мухсинди элчи кылып жиберди. Ошондо Тулайха алардын бирин өлтүргөн болсо, иниси экинчисин өлтүрдү. Натыйжада Халид алар менен Самийра жана Бузаха деген жайда согушту. Халид менен бирге Уяйна ибн Хасан болуп, согуш жакындашканда ал Тулайханын алдына келип: «Сага Жабреил келдиби?», - деп сураганда ал: «Жок», - деп жооп берди. Уяйна суроосун эки ирет кайталады, баарына жок деп жооп берди. Ошондо Уяйна ага: «Муктаж болгонунда таштап кетиптир да», - деди. Тулайха: «Өз өмүрүңөр үчүн согушка, динге келсек, дин жок», - деди. Халид аларды талкалады жана Аллах Таала Тулайханы кор кылды. Натыйжада ал качып, Шамга барды. Абу Бакр дүйнөдөн өткөндөн кийин Гассанийлер алдында калды. Риваят кылынышынча, Тулайха досторунун жеңилгенин көргөндөн кийин: «Кыйрап калгырлар, силерди эмне жеңилүүгө дуушар кылды?», - деп сурады. Алардын бири муну сага мен айтып берем: «Биздин жеңилүүбүзгө себеп болгон нерсе – ар бирибиз шеригим

менден мурда өлсө экен дедик. Бирок, биз ушундай коомго туш болдук, алардын ар бири шеригинен мурда өлүүнү каалашты», - деди.

Ошондон кийин Тулайха кайра Исламга кайтты жана ихрам кийип Меккеге келди. Умар رضي الله عنه аны көрүп: «Эй Тулайха, сен эки салих кишини: Аккаша жана Сабитти өлтүргөнүңдөн бери сени жаман көрөм. Себеби, алар Халид ибн Валиддин эң тандалган аскерлеринен эле», - деди. Ошондо Тулайха айтты: «Эй момундар амири, Аллах ал экөөсүн менин колум менен урматтады, бирок, мени алардын колу менен кордободу. Бардык үйлөр да махабат негизинде курулбаган. Бирок, ар бир нерсе аппак барактан башталат. Кээде адамдар бири-бирин жек көрүшсө да кол берип учурашат». Тулайха ошондон кийин Шам тарапка жихад кылуу үчүн кетти. Кийин Ярмук жана айрым Фарс согуштарына катышты. Тулайха согуштагы кайраты, эр жүрөктүгү жана согушту жакшы билгендиктен миң атчандан жакшы эле. Тулайханын Исламы нукура Ислам болду жана ал шүгүрсүздүк кылбады. Ал мусуландар менен бирге Кодисия жана Нахаванд согуштарына катышты. Умар согушта «Тулайха менен кеңешкиле, бирок, ага эч бир нерседе укук бербегиле» деп жазган. Тулайха жыйырма биринчи жылы Нахавандда Нуъман ибн Мукаррин, Амр ибн Маъдий Караб менен бирге шахид болду. □

КАНАР АРАЛЫНДАГЫ ГЕЙ ФЕСТИВАЛЬ ДҮЙНӨДӨ МАЙМЫЛ ЧЕЧЕГИ ЖАЙЫЛЫШЫНА СЕБЕП БОЛДУ

Британиянын «Daily Mail» гезити кабарлашынча, Канар аралында 80 миң киши катышкан чоң гей фестиваль дүйнөдө «маймыл чечегинин» жайылышына себеп болгонун божомолдоп жатат. Канар аралдарынын саламаттыкты сактоо мекемелери «Masraomas Pride» фестивалы дүйнөдө маймыл чечеги жайылышына байланыштуу экени жөнүндө текшерүү жүргүзүлүп жатканына түшүндүрмө берип, катышуучулардын арасында Британиядан жана бүткүл Европадан келген миңдеген адамдар бар экенин баса белгиледи. Гезиттин кошумчалашынча, Испания, Италия, Франция, Германия жана Кошмо Штаттарда маймыл чечеги вирусун жуктурганы тастыкталгандардын бир канчасы фестивалга катышкан. Бул фестиваль ар жылы 5-майдан 15-майга чейин өткөрүлөт жана ага бүткүл дүйнөдөн он миңдеген адамдар келет. Божомолдоого ылайык, фестивалдын катышуучулары өз мамлекетине кайтышкан соң, ооруну жуктуруп адамдардын арасында таратышкан. Учурда дал ушул божомол текшерилүүдө. Саламаттыкты сактоо мекемелериндеги булак Испаниянын «EL Pais» гезитине берген интервьюсунда: «Мадридде вирустун диагнозу коюлган 30га жакын кишинин көпчүлүгү ушул иш-чарага катышкан», - деп айтты. «Рейтер» агенттигинин маалыматтарына ылайык, оорунун диагнозу коюлган адамдардын баары эмес, айрымдары гей. Өз кезегинде, Бириккен Королдуктун саламаттыкты сактоо коопсуздук агенттиги Британия жана Европада күзөтүлгөн акыркы абалдын маанилүү бөлүгү «гей жана бисексуал эркектер» экендигин айтты. Адистер баса белгилешинче, оору адамдан адамга жакын физикалык мамиле жана жыныстык байланыш аркылуу жугушу мүмкүн.

Ал-Ваъй: Бул, уятсыз Батыш хазаратынын мөмөлөрүнүн бири. Батыш хазараты харамга чакырбай, күнөөнү жасабай, жамандыкты жайбай, бузуку иштерди кооздобой койбойт... Ал тургай, анын турмуш жөнүндөгү бузгунчу түшүнүктөрү жайылышы натыйжасында бүткүл дүйнө булганды. Дүйнөнү андан тазалоо дээрлик жалпы адамдардын, аныгы, Ислам Умматынын милдетине айланды. Расуллаллах ﷺ бүгүн дүйнөдө жайылып жаткан мындай оору жана эпидемиялардан улам калктардын кыйроосун жана жок болуп кетишин баян кылган хадиси шарифтеринде өз Умматын эскерткен. Абдуллах ибн Умар رضي الله عنه дан риваят кылынат: Расуллаллах ﷺ алдыбызга келип айтты:

«كَيْفَ أَنْتُمْ إِذَا وَقَعَ فِيكُمْ خَمْسٌ؟ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ تَكُونَ فِيكُمْ أَوْ تُذَرَّ كَوْمُهُمْ: مَا ظَهَرَ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ يُعْمَلُ بِهَا فِيهِمْ عِلَانِيَةً إِلَّا ظَهَرَ فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَالرَّوَجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمْ، وَمَا مَنَعَ قَوْمَ الرِّكَاءَةِ إِلَّا مُبْعَاؤَ الْقَطْرِ مِنَ السَّمَاءِ وَلَوْ لَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمِطْرُوا، وَمَا بَخَسَ قَوْمٌ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُحْجِنُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَوْتَةِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ، وَلَا حَكَمَ أَمْرًاؤُهُمْ بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى إِلَّا سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ فَاسْتَفْتَدُوا بَعْضَ مَا فِي أَيْدِيهِمْ، وَمَا عَطَّلُوا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ ﷺ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ بِأَسْهُمِ يَتِيمُهُمْ»

«Башыңарга беш нерсе түшсө абалыңар кандай болор экен?! Мен ошондой күндө болушуңардан же ошол күнгө жетип барышыңардан Аллахтан баанек сурайм: кайсыл коом мурун ашкере кылыңбаган бузуку иштер менен ачык алектенсе, аларда ата-бабаларында болбогон өлөт жана оорулар көбөйөт. Кайсы коом малдарынан зекет бербесе, жамгырдан куру калат. Анткени, айбандар болбогондо, жамгыр эч качан жаабай коёт эле. Кайсы коом тараза жана өлчөөдөн алдаса, кургакчылык жана берекесиздикке о.э. акимдердин зулмуна дуушар болот. Эгер өкүмдарлары Аллах түшүргөн нерсе менен өкүм жүргүзбөсө, аларга душмандарын өкүмдар кылып коёт. Ошондо душмандар алардын колундагы байлыктарын тартып алат. Эгер, Аллахтын Китеби жана Расулу ﷺ дин сүннөтүн бекер кылышса, Аллах алардын кээ бирин кээ бирине душман кылып коёт». □

ПУТИНДИН СИРИЯДАГЫ ЫРАЙЫМСЫЗ ЫКМАЛАРЫ УКРАИНАДА ДА КАЙТАЛАНУУДА

Британиянын «The Independent» гезити жарыялаган макалада автор Рич Хол Россия февраль айында Украинага каршы кеңири көлөмдүү чабуул кылганда Батыш дүйнөсүнүн борборлору биринчи кезекте батынганына, экинчиден ырайымсыздыгына таң калганын жазат. Ал мындай дейт: «Владимир Путин Украинага бастырып киргенден кийин Европа бийликтеринин назарында ал эл аралык сахнадагы шериктештен «таштанды» адамга айланды. Сириялыктар Украинадагы окуяларга таң калышкан жок. Алар мындай ырайымсыздыктарга мурун да өз өлкөсүндө күбө болушкан. Мисалы, турак жайларды массалык ойрон кылуу... ооруканаларды бомбалоо... медициналык кызмат көрсөтүп жаткан адамдарды о.э. көп сандагы катардагы калкты качууга мажбур кылуу үчүн инфраструктураны бутага алуу... психологиялык проблемалар келип чыгышына себеп болгон курчоо... азык-түлүк жана дары-дармек жетишпестиги... булардын баары Сирияда болду. Бир жайга аба чабуулу жасалса, ошол жайга кайра абадан чабуул жасалды жана бул чабуул Сирияда эки тараптуу сокку деп таанылды. Кошмо Штаттар баса белгилешинче, Россия Украинадагы орус күчтөрүн башкаруу үчүн Александр Доверниковду дайындады. Сириядагы интервенциянын биринчи жылында т.а. 2015-жылдын сентябрынан 2016-жылдын июнуна чейин Россия күчтөрүн ушул Доверников башкарган».

Автор Украинада жашаган сириялыктардын биринин айткан сөздөрүн жазат. Бул сириялык Украинада болуп жаткан окуяларга бүткүл дүйнө таң калганынан айран калганын жана ачууланганын айтып мындай дейт: «Алар эмне үчүн таң калышат?! Бул өлкө Европа мамлекети болгону үчүнбү?!... Сирия бул ыкмалардын баары үчүн лаборатория болду, бүгүн бул ыкмалар Украинада пайдаланылууда». Анын айтымында, Россия менен Сирия режиминин күчтөрү Халаб шаарын курчоого алганда анын үй-бүлөсү соккуларга учурап Россия чабуулдарынын ырайымсыздыгына күбө болгон. Ал мындай дейт: «Россиянын Украинага каршы чабуулуна күбө болуу бир фильмди кайра көргөнгө окшойт. Россия армиясынын ырайымы астында жашоо – ар дайым коркунучта жашоо, ар дайым баанексиз жана өлүм жөнүндө ойлоо. Түпкүлүгүндө, Россия бомбалоолору астында жашоо – сиз качан бир жайды коопсуз деп ойлосоңуз, ал жай өтө кооптуу болот дегенди түшүндүрөт. Биз мунун Мариуполдо жүз берип жатканын көрүп жатабыз». Макаланын автору тыянактап мындай дейт: «Сирия жана Украина ортосунда ачык-айкын көрүнүп турган бир айырма ушул – Путин Украинага бастырып киргенде Европа жана Америка бүткүл дүйнөнү ага каршы сапарбар кылды жана санкцияларды колдонушту. Сирияга карата бул нерсени кылышкан жок».

Ал-Ваъй: ооба, Америка менен Европа Сирияга карата андай кылышкан жок. Себеби, Сирияда жүз берип жаткан иштердин артында тургандар алар өздөрү. Россиянын аралашуусу 2015-жылы 30-сентябрда Обама менен Путин Нью-Йоркто, БУУнун Башкы Ассамблеясынын жыйыны негизинде жолугушкандан кийин болду. Обама андан мурун Башар Асаддын бир түндө кулашын күтүп жатканын айткан эле. Бул аралашуу менен ал куткарылды жана Сириядагы мусулмандарга карата эң ырайымсыз кыргындар жасалды. Бүгүн Америка фитнеси Украинага көчтү, бирок, бул ирет фитнес Россияга каршы уюштурулду. Аллахтан жаман айла-амал өз ээлерин курчап, жок кылышын сурайбыз. □